

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему: **УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ
РЕСУРСАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
СТАГНАЦІЇ**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0721-уфпс-3
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»

Міхайлов Д.С.

освітньої програми управління фінансами
підприємницьких структур

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, д.е.н.

Клопов І.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, к.е.н, доц.

Оглобліна В.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)

Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур
(код та назва)

Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Шапуров О.О.

« ____ » _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Міхайлов Денис Сергійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проєкту) Управління фінансовими ресурсами промислового підприємства в умовах стагнації

керівник роботи Клопов І.О., д.е.н.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «25» жовтня 2022 року № 1446-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи Публічна інформація, що досліджується в роботі; статистичні дослідження за даними фінансової звітності. Фахові періодичні видання. Наукові роботи. Публічна інформація. Відкриті джерела інформації

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Теоретична частина. Теоретичні та методичні засади управління фінансовими ресурсами підприємства

Аналітична частина. Дослідження формування та використання фінансових ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Проєктна частина. Удосконалення управління фінансовими ресурсами в умовах стагнації: інноваційний аспект

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Клопов І.О., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н.</i>	24.10.2021	4.11.2022
2	<i>Клопов І.О., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н.</i>	4.11.2021	23.11.2022
3	<i>Клопов І.О., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н.</i>	23.11.2021	1.12.2022

7. Дата видачі завдання 09.09.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретичних та методичних засад управління фінансовими ресурсами підприємства</i>	24.10.2022	
2	<i>Огляд джерел інформації з законодавчих та нормативно – правових засад управління фінансовими ресурсами підприємства</i>	28.10.2022	
3	<i>Збір даних та опрацювання публічної інформації (фінансової звітності)</i>	4.11.2022	
4	<i>Дослідження формування та використання фінансових ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»</i>	18.11.2022	
5	<i>Удосконалення управління фінансовими ресурсами в умовах стагнації: інноваційний аспект</i>	23.11.2022	

Студент

(підпис)

Міхайлов Д.С.

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проєкту)

(підпис)

Клопов І.О.

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

(ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Міхайлов Д.С. Удосконалення управління фінансовими ресурсами промислового підприємства в умовах стагнації.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник Клопов І.О. Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2022.

Обґрунтовано теоретичні та методичні засади управління фінансовими ресурсами підприємства. Досліджено формування та використання фінансових ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Запропоновано удосконалення управління фінансовими ресурсами в умовах стагнації: інноваційний аспект.

Ключові слова: ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА, АКТИВИ, КАПІТАЛ, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ПРИБУТОК, ЕФЕКТИВНІСТЬ

ABSTRACT

Mikhailov D.S. Improving the management of financial resources of an industrial enterprise in conditions of stagnation.

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 – Finance, banking and insurance, scientific supervisor. I.O. Klopov. Engineering Educational and Scientific Institute named by Yuriy Potebni ZNU, Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance. 2022.

The theoretical and methodical principles of managing the company's financial resources are substantiated. The formation and use of financial resources of PJSC ZMK «Zaporizhstal» was studied. It is proposed to improve the management of financial resources in conditions of stagnation: an innovative aspect

Keywords: FINANCIAL RESOURCES OF THE ENTERPRISE, ASSETS, CAPITAL, FINANCIAL RESULTS, PROFIT, EFFICIENCY

АННОТАЦИЯ

Михайлов Д.С. Совершенствование управления финансовыми ресурсами промышленного предприятия в условиях стагнации.

Квалификационная работа для получения степени высшего образования магистра по специальности 072 – Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель Клопов И.А. Инженерный учебно-научный институт им. Ю.М. Потебни ЗНУ. Кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2022.

Обоснованы теоретические и методические основы управления финансовыми ресурсами предприятия. Проанализированы процессы формирования и использования финансовых ресурсов ПАО ЗМК «Запорожсталь». Предложено совершенствование управления финансовыми ресурсами в условиях стагнации: инновационный аспект.

Ключевые слова: ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ ПРЕДПРИЯТИЯ, АКТИВЫ, КАПИТАЛ, ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ. ПРИБЫЛЬ. ЭФФЕКТИВНОСТЬ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлюється діяльністю підприємств та умов їх функціонування. Підприємствам для того, щоб зберегти свої позиції на ринку, необхідно правильно визначати свою стратегію і тактику поведінки та систематично проводити управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності функціонування та отримання прибутку.

Формування та використанням фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі. Ефективно розміщені фінансові ресурси підприємства є передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності в цілому. Ефективні форми управління фінансовими ресурсами дозволяють підприємству отримувати додатковий прибуток.

Питаннями формування та використання фінансових ресурсів займалися такі вітчизняні вчені, як М. Д. Білик, І. О. Бланк, О. Д. Василик, І. В. Зятковський, Л. О. Лігоненко, В. М. Опарін, К. В. Павлюк, А. М. Поддєрьогін та інші. Над дослідженням проблем функціонування фінансових ресурсів підприємств працювали зарубіжні вчені Ю. Брігхем, Р. Брейлі, В. В. Бочаров, Г. Дональдсон В. В. Ковальов, С. Майерс, Дж. С. Мілль та ін.

Щодо визначення економічної природи такої категорії, як фінансові ресурси підприємств існує безліч точок зору українських та зарубіжних вчених, а саме: Білоліпецький В. Г., Буряковський В. В., Василик О. Д., Вознюк Г. Л., Лігоненко Л. О., Гуляєва Н. М., Гринюк Н. А., Завгородній А. Т., Зятковський І. В., Колчина Н. В., Мерзляков І. В., Опарін В. М., Павлюк К. В., Поддєрьогін А. М., Романенко О. Р., Смовженко Т. С., Юрій С. І.

Функціонування ринкової економіки України можливе за умови ефективності використання фінансових ресурсів. Використані ресурси,

формуючи ресурсний потенціал окремого підприємства, є часткою ресурсного потенціалу економіки в цілому чи окремих галузях. Тому вважаємо, що тема магістерського дослідження є актуальною та своєчасною.

Об'єкт дослідження магістерської роботи – процеси формування та використання фінансових ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Предмет дослідження – теоретичні підходи до управління фінансовими ресурсами підприємства.

Мета магістерської роботи – розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів металургійного підприємства.

Для досягнення зазначеної мети в магістерській роботі **вирішено наступні завдання:**

- досліджено теоретичні та методичні засади управління фінансовими ресурсами підприємства та напрями використання фінансових ресурсів;
- досліджено тенденції розвитку металургійної галузі в регіоні та Україні;
- здійснено організаційно – економічну характеристику підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- виконано аналіз активів та капіталу підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- досліджено систему показників ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- запропоновано механізми оптимізації джерел формування фінансових ресурсів на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» та напрями підвищення ефективності їх використання.

В магістерській роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: діалектичний метод і метод спостережень, методи критичного та порівняльного аналізу і синтезу, системний підхід, ситуаційний підхід.

Наукова новизна одержаних результатів магістерського дослідження полягає у наступному:

- *удосконалено* теоретичні підходи до оптимізації структури джерел формування майна, що дозволило обґрунтувати заходи та шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- *удосконалено* науково-практичний підхід до розрахунку ефекту фінансового важеля, який враховує зарубіжний досвід та особливості функціонування металургійного підприємства в умовах зниження обсягів виробництва.

Інформаційною базою магістерської роботи є методичні та наукові праці з теми дослідження, нормативні та законодавчі акти України, статистична інформація.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати магістерського дослідження пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції «Цифрова трансформація соціо-економічних, управлінських та освітянських систем сучасного суспільства» (м. Запоріжжя) 23 – 24 листопада 2022 р.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 103 сторінки. Робота містить 3 рисунки, 14 таблиць. Список використаних джерел включає 52 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Формування та використання фінансових ресурсів підприємства: теоретичний аспект

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлюється діяльністю підприємств та умов їх функціонування. Підприємствам для того, щоб зберегти свої позиції на ринку, необхідно правильно визначати свою стратегію і тактику поведінки та систематично проводити управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності функціонування та отримання прибутку.

Формування та використанням фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі. Ефективно розміщені фінансові ресурси підприємства є передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності в цілому. Ефективні форми управління фінансовими ресурсами дозволяють підприємству отримувати додатковий прибуток.

Питаннями формування та використання фінансових ресурсів займалися такі вітчизняні вчені, як М. Д. Білик, І. О. Бланк, О. Д. Василик, І. В. Зятковський, Л. О. Лігоненко, В. М. Опарін, К. В. Павлюк, А. М. Поддєрьогін та інші. Над дослідженням проблем функціонування фінансових ресурсів підприємств працювали зарубіжні вчені Ю. Брігхем, Р. Брейлі, В. В. Бочаров, Г. Дональдсон В. В. Ковальов, С. Майерс, Дж. С. Мілль та ін.

Щодо визначення економічної природи такої категорії, як фінансові ресурси підприємств існує безліч точок зору українських та зарубіжних вчених, а саме: Білоліпецький В. Г., Буряковський В. В., Василик О. Д.,

Вознюк Г. Л., Лігоненко Л. О., Гуляєва Н. М., Гринюк Н. А., Завгородній А. Т., Зятковський І. В., Колчина Н. В., Мерзляков І. В., Опарін В. М., Павлюк К. В., Поддєрьогін А. М., Романенко О. Р., Смовженко Т. С., Юрій С. І.

Павлюк К. В. вважає фінансовими ресурсами підприємства грошові нагромадження і доходи, які утворюються в процесі розподілу й перерозподілу 9 валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб [1, с. 7].

Буряковський В. В. визначає фінансові ресурси підприємств як грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, валового внутрішнього продукту, національного доходу і використовуються для здійснення поставлених цілей підприємства [2, с. 135].

Зятковський І. В. вважає фінансовими ресурсами підприємства суму грошових резервів і надходжень цільового призначення, якими розпоряджається підприємство на правах власності, повного господарського відання і оперативного управління та використовує на статутні потреби [3, с. 17].

Лігоненко Л. О., Гуляєва Н. М., Гринюк Н. А. фінансовими ресурсами підприємства вважають сукупність грошових коштів, сформованих із метою фінансування розвитку підприємства в майбутніх періодах. Фінансові ресурси у діяльності підприємства є одним із основних факторів виробництва, формують його виробничий потенціал разом із трудовими та матеріальними ресурсами. Вони спроможні регулювати дохід у різних сферах діяльності підприємства та у процесі свого функціонування забезпечать інтереси різних суб'єктів економічних відносин [4, с. 194 – 195].

Поддєрьогін А. М. фінансові ресурси трактує як грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства. Таким чином до фінансових ресурсів він відносить усі грошові фонди й ту частину грошових коштів, яка використовується в не фондовій формі [5, с. 412].

Опарін В. М. – описує фінансові ресурси підприємства як суму коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства [6, с. 133]. Білоліпецкий В. Г. і Мерзляков І. В. фінансові ресурси розділяють на внутрішні, які в реальній формі представлені в стандартній звітності у вигляді чистого прибутку та амортизації, а в перетвореній формі – у вигляді стійких пасивів, та залучені [7, с. 52].

Велика кількість авторів, розглядаючи фінансові ресурси як сукупність грошових коштів наголошують при цьому, що потрібно розрізняти категорії фінансів і грошей, виходячи з їх економічної сутності та функцій. А відомий український вчений-економіст Василик О. Д. вважає, що не всі грошові ресурси є фінансовими ресурсами. Поняття «грошові ресурси» значно ширше, але фінансові ресурси виступають завжди у грошовій формі. Грошові ресурси стають фінансовими ресурсами тоді, коли вони концентруються у відповідні фонди, для яких встановлено порядок створення й використання [8, с. 75]. Такі вчені як Буряковський В. В., Зятковський І. В. та Юрій С. І. характеризують фінансові ресурси підприємства з точки зору грошових фондів цільового призначення відрахування або надходження, що перебувають у розпорядженні підприємства.

Аналізуючи наведені визначення поняття «фінансові ресурси підприємства» можемо зазначити, що серед українських та зарубіжних науковців досі не існує однієї думки відносно визначення цього терміна та його ролі у процесі функціонування будь-якого підприємства. Різні класифікаційні дефініції фінансових ресурсів у економічній літературі дають змогу сформулювати власне їх визначення, а саме, фінансові ресурси підприємства – це наявні в розпорядженні підприємства кошти, які поділяються за двома ознаками:

- за їх видами та складом;
- за джерелами їх виникнення (формування).

Вони призначені для здійснення витрат на розширене відтворення, виконання фінансових зобов'язань перед фізичними та юридичними особами,

економічного стимулювання. Фінансовим ресурсам підприємства властиві певні ознаки, що виражають грошові відносини, залежать від первинного розподілу вартості валового внутрішнього продукту, формування та використання грошових доходів і децентралізованих фондів.

Здатність виконувати функцію платіжного засобу та рівень ліквідності активів є визначальними ознаками віднесення їх до складу фінансових ресурсів. Можна виділити основні ознаки, які притаманні фінансовим ресурсам, відповідно до яких: формування та використання фінансових ресурсів здійснюється відповідно до правового та нормативного забезпечення, фінансові ресурси можуть належати суб'єктам господарювання різних організаційно-правових форм бізнесу, або бути зосереджені у суб'єктів фінансового ринку (банківських установах, інвестиційних фондах, компаніях спільного інвестування, тощо).

Основними напрямками використання фінансових ресурсів є відтворення підприємств, соціальне забезпечення працівників, та задоволення інших потреб суб'єктів господарювання.

Фінансовим ресурсам підприємств притаманні такі властивості:

- фінансові ресурси мають стадію утворення;
- фінансові ресурси відображають відношення до власності;
- фінансові ресурси мають джерела формування і цілі використання;
- від джерел формування та напрямів використання залежить структура фінансових ресурсів підприємства [9, с. 290 – 294].

Фінансові ресурси підприємства мають певні власні ознаки, або характеристики. Всі якісні характеристики фінансових ресурсів об'єднують у три групи:

- 1) загальноекономічні;
- 2) фінансові;
- 3) індивідуальні.

До загальноекономічних характеристик належать:

– *накопичена вартість* (її розглядають, з одного боку, як активи, що забезпечують рух вартості та дотримання необхідних вартісних пропорцій на всіх стадіях відтворювального процесу, а з іншого – як економічні ресурси, використання та розпорядження якими здійснюється на основі платності);

– *об'єкт права власності* (фінансові ресурси підприємств поділяють за ознакою права власності на власні та залучені фінансові ресурси. У своїй діяльності підприємство крім наявних власних ресурсів може використовувати й фінансові ресурси кредиторів та інвесторів, які можуть встановлювати певні умови та обмеження щодо їх використання. Ці умови можуть стосуватися часу використання, цільового спрямування та розміру плати за користування);

– *об'єкт впливу фактора часу* (фінансові ресурси підприємства постійно перебувають у часі. Тому для отримання однакових сум грошових коштів кращим є той варіант, який принесе кошти у коротший проміжок часу);

– *фактор економічного та соціального розвитку* (головним завданням для підприємства є його економічний розвиток. Досягнення економічного розвитку підприємства відбувається, з одного боку, – наявністю власних фінансових ресурсів, а з іншого – забезпеченням можливостей доступу до зовнішніх джерел фінансування).

До фінансових характеристик фінансових ресурсів підприємства відносяться:

– *об'єкт фінансового управління* (у функціонуванні та економічному розвитку підприємства та його практичній діяльності особлива увага приділяється фінансовим ресурсам. Вони є центральним елементом та об'єктом впливу фінансового менеджменту);

– *джерело доходу* (особливість фінансових ресурсів як джерела доходу є те, що вони діють відокремлено від інших факторів виробництва. Використання фінансових ресурсів як джерела доходу забезпечується формуванням грошових надходжень підприємства в фінансовій та інвестиційній ланках діяльності. Акумуляовані фінансові ресурси

використовуються для фінансування реальних та фінансових інвестицій з метою отримання доходу у майбутньому);

– *джерело ризику* (між доходом та ризиком постійно існує зв'язок. Чим вищий рівень доходів, тим більший рівень ризику. Фінансові ризики є невід'ємною частиною фінансової діяльності, а їх носієм ризику є фінансові ресурси);

– *джерело погашення фінансових зобов'язань* (для діяльності підприємства притаманна постійна кредиторська та дебіторська заборгованість. Така заборгованість може виникати перед державою, власниками, кредиторами та інвесторами і вона потребує погашення. Підприємства для погашення заборгованості найчастіше використовують фінансові ресурси).

Індивідуальні характеристики фінансових ресурсів включають в себе:

– *активи з високою трансформаційною здатністю* (особливість фінансових ресурсів в тому, що вони не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва. Для їх участі у процесі виробництва їх потрібно перетворити в інші активи);

– *основний компонент фінансового потенціалу* (фінансові ресурси визначають фінансовий аспект потенціалу підприємства. Ліквідність активів і здатність регулювати чисті грошові потоки є базовими елементами для оцінки платоспроможності, фінансової стійкості, кредитоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства) [10, с. 263 – 265].

Таким чином, формування достатнього обсягу фінансових ресурсів та їх ефективне використання є необхідною умовою прибуткової діяльності будь-якого підприємства. Фінансові ресурси у недостатньому обсязі негативно відображаються на виробничій і фінансовій діяльності підприємства.

1.2. Напрями використання фінансових ресурсів підприємства

Функціонування ринкової економіки України можливе за умови ефективності використання фінансових ресурсів. Використані ресурси, формуючи ресурсний потенціал окремого підприємства, є часткою ресурсного потенціалу економіки в цілому чи окремих галузях.

Використання фінансових ресурсів може здійснюватися підприємством *за такими напрямками:*

- платежі організаціям фінансово-банківської системи, обумовлені виконанням фінансових зобов'язань (податкові платежі до бюджету, страхові платежі, виплата відсотків за користування банківськими кредитами, погашення раніше отриманих позик тощо);
- реінвестування пов'язане з розширенням та технічним оновленням виробництва, переходом на нові прогресивні технології, використання «ноу-хау»;
- інвестування фінансових ресурсів у цінні папери інших суб'єктів господарювання: акції, облігації, які є об'єктом купівлі – продажу на ринку;
- використання фінансових ресурсів на забезпечення потреб соціального характеру;
- поточні витрати на виробництво і реалізацію (робот, послуг);
- інвестування коштів у поповнення оборотних активів і поширення асортименту продукції, що виробляється;
- інвестування коштів у науково – дослідні і дослідно – конструкторські розробки і придбання нематеріальних активів;
- створення резервів тощо.

З практичної точки зору доцільно групувати напрямки використання фінансових ресурсів підприємства за видами активів і витрат (рис. 1.1). Розмежування існуючих напрямків використання фінансових ресурсів

підприємства дозволяє врахувати специфіку і функції кожного з них для ефективного управління з метою стійкого розвитку підприємства.

Рис. 1.1. Напрями використання фінансових ресурсів підприємства, що функціонує у ринкових умовах господарювання

Ресурси, які не приймають участь у процесі, можуть бути використані для відтворення у формі короткострокових і довгострокових фінансових вкладень. Таке використання фінансових ресурсів з метою отримання доходу, уже є їх розширеним відтворенням, що підвищує ефективність всього відтворювального процесу на підприємстві [11, с. 143 – 147].

Важливим завданням при визначенні напрямів використання фінансових ресурсів підприємства є їх оптимізація та раціональний перерозподіл. Оптимальний варіант формування та використання фінансових ресурсів базується на застосуванні системно-аналітичного підходу до управління фінансами. В основі цього підходу лежить доцільність управлінського рішення, яке визначається ситуацією, що формується під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Досить суттєвою допомогою в управлінні фінансовими ресурсами, зокрема, у частині їх

використання у господарській діяльності для підвищення ефективності є інформаційні технології. В епоху інформаційного суспільства жодне підприємство не обходиться без використання різноманітного інформаційного забезпечення, яке не лише підвищує оперативність обробки та отримання інформації, а й допомагає підтвердити чи спростувати рішення про зміни на підприємстві. Тому фінансування розвитку інформаційних технологій можна визначити як важливий напрям спрямування наявних ресурсів підприємства [12, с. 55].

Для належного використання фінансових ресурсів потрібно систематизувати наявні підходи до управління ними. Теоретична база управління фінансовими ресурсами підприємства представлена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Теоретична база управління фінансовими ресурсами підприємства для визначення ефективних напрямів їх використання [13, 14]

<i>Концепції, методи</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Зв'язок з управлінням фінансовими ресурсами</i>
Системний підхід (концепція)	Заснована на загальній теорії систем, що вказує на специфіку, сутність об'єкту управління як системи та усі взаємозв'язки з іншими господарськими системами	Дозволяє розглядати процес управління фінансовими ресурсами підприємства як систему взаємопов'язаних елементів, на основі обліку властивостей системи, її складов
Стратегічний менеджмент (концепція)	Управління, засноване на цілях, формуванні та реалізації стратегій, спрямованих на досягнення поставлених цілей	Сприяє реалізації стратегії управління фінансовими ресурсами в нових ринкових умовах
Концепція фінансової безпеки	Містить сукупність теоретичних положень стратегій, елементів, що забезпечують фінансову безпеку господарської системи	Забезпечує довготривалу стійкість фінансових відносин підприємств, досягається безпека підприємств
Управління надійністю (метод)	Управління, засноване на виявленні причин порушення надійності роботи підприємства	Сприяє підвищенню фінансової безпеки, виявленню специфічних ризиків надійності підприємства
Бюджетування і внутрішній аудит (механізми)	Бюджетування – механізм управління фінансовими ресурсами підприємства на основі бюджету окремих підрозділів. Внутрішній аудит – оцінка і підвищення ефективності процедур управління ризиками, внутрішнього контролю та управлінських процесів	Сприяють реалізації функцій антикризового управління, спрямованого на фінансову стійкість підприємства
Управління ризиками (інструментарій)	Управління, засноване на ідентифікації, моніторингу і мінімізації ризиків	Дозволяє виявити і нівелювати ризики, які властиві процесу управління фінансовими ресурсами

Таким чином, використання фінансових ресурсів підприємства базується на концепціях, методах, механізмах та інструментах, які передбачають підвищення ефективності управління підприємством.

Під час використання фінансових ресурсів оцінюються джерела їх формування. Суттєву роль у складі джерел формування фінансових ресурсів займає прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, амортизаційні відрахування та інші внутрішні джерела не займають значної частки у формуванні фінансових ресурсів підприємства [12, с. 54].

Ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових ресурсів. Використання позикового капіталу дозволяє суттєво розширити об'єм господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу та підвищити ринкову вартість підприємства. Тому так важливо приділяти достатньо уваги заходам, які будуть спрямовані на вдосконалення використання фінансових ресурсів на підприємстві [13, с. 279].

Важливі проблеми використанням фінансових ресурсів виникають у зв'язку з постійними змінами в податковому законодавстві України, нестабільністю фінансового ринку і структурними змінами капіталу, які викликані змінними банківськими відсотками та курсами валют на фоні інфляції, яка не припиняється, зниженням централізованого фінансування, складністю інформаційного забезпечення, що постійно зростає [15, с. 40].

Оцінювати використання фінансових ресурсів підприємства необхідно проводити за показниками стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через коефіцієнти структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість кількісно оцінювати вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства [16, с. 5]. Отже, використанням фінансових ресурсів слід розглядати від первинного суб'єкта господарювання до безпосередньо держави. Виходячи із ситуації, що склалася, можна стверджувати, що для ефективної не тільки господарської, але й фінансової

діяльності підприємства в цілому, кожний суб'єкт господарювання повинен сформуванати власну стратегію управління фінансами.

Отже, використанням фінансових ресурсів слід розглядати від первинного суб'єкта господарювання до безпосередньо держави. Виходячи із ситуації, що склалася, можна стверджувати, що для ефективної не тільки господарської, але й фінансової діяльності підприємства в цілому, кожний суб'єкт господарювання повинен сформуванати власну стратегію управління фінансами.

1.3. Розвиток металургійної галузі в регіоні та Україні

Запоріжжя по праву вважається промисловим та металургійним серцем України, де розташовані понад 290 промислових підприємств. У місті зосереджений металургійний комплекс державного значення. Саме тут щороку виплавляється більше третини всієї української сталі і прокату чорних металів, понад 20% українського чавуну, близько 10% металоконструкцій та коксу.

Бюджети міста та країни в значній мірі наповнюються завдяки роботі металургійного комплексу. Запоріжжя – це один з небагатьох обласних центрів з позитивним сальдо зовнішньої торгівлі, що, у свою чергу, збільшує валютні резерви регіону та держави. У структурі реалізованої промислової продукції в Запоріжжі металургія становить 54%; машинобудування – 15%; харчова промисловість – 9%; енергетика – 8%.

Запорізький металургійний комплекс займає видатне місце в загальній структурі промисловості і представлений відомими підприємствами чорної та кольорової металургії, виробництвом спеціальних сталей, алюмінію, феросплавів та металевих виробів з них. До 24.02.2022 р. Запорізька область – регіон із значним виробничим потенціалом, один із ключових регіонів промислового комплексу України, однак з моменту повномасштабного вторгнення російських окупантів на територію України, почались і

продовжуються руйнівні процеси, які позначаються на всіх галузях промисловості, зокрема і на металургійній галузі.

До стратегічних металургійних підприємств галузі відносяться:

- ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» – одне з найбільших підприємств чорної металургії України та третій за величиною виробник української металопродукції. Комбінат входить у рейтинг 80 кращих підприємств світу, виробляє майже 11% чавуну і сталі та 29,4% листового металопрокату в Україні;
- ПрАТ «Дніпроспецсталь» – єдине підприємство в Україні, яке виробляє більше 800 марок сталі та сплавів і більше 1000 різних профілів прокату, спеціалізується на випуску спеціальних сталей: сортового прокату, каліброваної сталі, а також підшипникової, сталі без нікелю, хромонікелевої сталі;
- ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» – єдиний виробник титанової губки в Україні, який також виробляє титанові зливки;
- АТ «Запорізький завод феросплавів» — один з найбільших в Європі виробників феросплавів, кременистих і марганцевих сплавів.

Тобто Запоріжжя не дарма називають «містом металургів». Тут розміщено з десяток вельми великих металургійних підприємств. Багато з них широкому загалу невідомі. Але це не означає, що ці заводи надто дрібні, і не заслуговують на увагу. Також у місті працює «Запорізький ливарно-механічний завод», заснований «Запоріжсталлю». За рік підприємство, що перебуває у тіні свого засновника, отримало майже 1,1 мільярда гривень доходу.

В Україні металургія, з одного боку, залишається одним з основних видів промислової діяльності, забезпечуючи до 16% загального обсягу реалізованої промислової продукції, п'яту частину товарного експорту й більше 10 млрд дол. експортної виручки, понад 200 тис. робочих місць і приблизно 10% у загальній середньообліковій кількості штатних працівників у промисловості, що робить її стратегічно важливою для майбутнього

розвитку вітчизняної економіки. З іншого боку, галузь відрізняється низьким рівнем екологічності виробництва – близько третини викидів шкідливих речовин в атмосферу загалом по економіці припадає на металургію, характеризується отриманням від’ємної або зовсім невисокої рентабельності операційної діяльності метпідприємств, низькими темпами зростання прямих іноземних інвестицій і слабкою інноваційною активністю. Це підштовхує металургійну промисловість до рішучих змін і гостро ставить перед нею завдання підвищення ефективності виробництва. Однією з основних тенденцій у розвитку вітчизняної металургії останніх років було постійне зниження обсягів виробництва металопродукції.

Територіальна структура металургійної галузі залежить від сировини і палива, на які припадає близько 85 % витрат. Не менш важливе значення має розвиток залізничного транспорту у зв’язку з необхідністю зниження витрат при транспортуванні сировини і готової продукції. Ще одна об’єктивна необхідність — врахування екологічного фактора. На підприємства чорної металургії Запорізької області припадає до чверті загального обсягу викидів пилу й окису вуглецю, більше половини оксидів сірки. Також спостерігається значне забруднення поверхневих вод, адже галузь є найбільшим споживачем водних ресурсів в промисловості (виробництво 1 т чавуну потребує до 20 т води).

Найбільші підприємства чорної металургії розташовані у 3-х регіонах: Придніпров’я (Запоріжжя, Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Дніпропетровськ, Нікополь), Донбас (Донецьк, Макіївка, Єнакієве, Алчевськ), Приазов’я (Маріуполь).

Найбільш потужним є Придніпровський металургійний регіон, в якому видобувається практично вся руда, виробляються феросплави, виплавляється чавун, сталь і прокат. У межах регіону виділяють 3 промислових вузли: Криворізький (гірничозбагачувальні комбінати Кривого Рогу та Нікополя, металургійні, трубні й феросплавні заводи), Запорізький і Дніпровський (металургійні підприємства Дніпродзержинська, Дніпропетровська).

Продаж чорних металів та виробів з них складає понад 40 % валютних надходжень країни. Якщо зазвичай співвідношення між внутрішнім і зовнішнім продажем становить від 80 до 20 %, то в Україні ситуація зворотна – чотири п'ятих продукції чорної металургії йде на експорт. Українські металурги орієнтуються переважно на зовнішню торгівлю внаслідок надлишкових виробничих потужностей. Тому вкрай необхідно зберігати лідируючі позиції на світовому металоринку.

Найбільшими покупцями української продукції є країни СНД, ряд європейських країн, США, Туреччина, Китай, Республіка Корея. Ринок Росії та країн СНД, із точки зору структури продукції, що продається, є найбільш сприятливим. На російському ринку користуються попитом арматура, прокат, труби. Ринки США й Західної Європи дуже привабливі з точки зору ціни, але доступ українського прокату на них обмежений. Але великим попитом на них користується чавун і сталеві заготовки (сляби).

Із-за тривалого терміну експлуатації більшість підприємств чорної металургії є технічно відсталими. В Україні виробляються значні обсяги сталі, що ведеться переважно застарілим, енерговитратним мартенівським засобом. Рівень впровадження прогресивного киснево-конвертерного методу виробництва сталі становить менше половини. Крім того, в Україні дуже високі витрати праці на тонну виробленої продукції. Якщо в передових компаніях на одного працівника припадає до 1 тис. т продукції, в Україні ця цифра приблизно в п'ять разів менша.

В умовах глобальної світової економічної кризи в металургійній галузі спостерігається значне скорочення обсягів виробництва. Частка металургії у ВВП країни становить близько 38%, у промисловому виробництві – 27,3%, в експорті – 34,2%. Частка металургії в податкових платежах у всі рівні бюджетів становить 38%. Будучи споживачем продукції і послуг природних монополій, металургія використовує 32% електроенергії від загальнопромислового рівня, 25% природного газу, 10% нафти і

нафтопродуктів, а її частка у вантажних залізничних перевезеннях становить 20%.

Металургія в структурі промисловості України становить 35,1%, в той час коли в структурі світової промисловості – 34,3%. В металургійній промисловості Україні існує значний науково-дослідний і конструкторський потенціал, що проявляється в наявності самостійних спеціалізованих наукових установ та інтегрованих в підприємства.

Переважання негативних тенденцій у металургійній галузі пов'язано, в першу чергу, через відсутність попиту на внутрішньому ринку чорних металів та зниженням платоспроможного попиту в основних металомістких секторах економіки. Перешкодою до швидкого формування внутрішнього ринку металургійної продукції стала економічна криза, наслідками якої були зниження національного доходу України, капітальних вкладень, відсутністю динамічного розвитку машинобудівного комплексу та скорочення будівництва житлової нерухомості.

Через понаднормову експлуатацію морально застарілих доменних, сталеплавильних потужностей та прокатних станів виробництво високорентабельних видів металопрокату займало досить низьку частку. Відтак структура виробництва чорних металів суттєво відставала від світового рівня, який досі характеризується повною перевагою киснево-конверторної та електросталі (близько 100%), 90-відсотковою часткою готового прокату та високою часткою сталі, яка виплавляється машинами безперервного лиття заготовок (МБЛЗ): у США – понад 60%, Німеччині – 88%, Японії – 98%, а в Україні – менше 10%.

Через фінансово-економічну кризу, яка призвела до зниження рівня рентабельності вітчизняних металургійних підприємств, майже усі металургійні компанії змушені «законсервувати» інвестиційні програми і на сьогодні, у кращому випадку, повинні завершити хоча б найменшу заплановану частину. Майже повна відсутність достатнього інвестування програм з модернізації обладнання та устаткування

металургійних підприємств обумовило подальше експлуатування металургійних потужностей, що збудовані за радянських часів, зокрема у 2017 р. у мартенівських печах було вироблено 5,6 млн тонн сталі або 23,0% від загального обсягу виробництва (24,2 млн тонн) [17].

Окрім недостатності необхідних інвестиційних ресурсів, зіграла свою роль порівняльна економічність існуючого на той момент мартенівського виробництва. В умовах обмеженого застосування технології безперервного розливу сталі воно виявилось менш затратним за киснево-конверторний спосіб. Крім того, у українських металургів з'явилася можливість використовувати збільшену кількість металобрухту при мартенівському способі виробництва замість плавки чавуну, що забезпечило необхідну якість виробленої сталі. В той же час розширення виробництва електросталі стримувалося внаслідок високої ціни на електроенергію, проблемами з постачанням високоякісного брухту і відносно дешевим природним газом.

Відсутність чіткої інвестиційної політики у складі провідних бізнес-груп протягом усього періоду функціонування металургійних підприємств призвела до того, що сьогодні виникає критична необхідність швидкого переобладнання виробничих потужностей металургійних комбінатів. Також внаслідок зниження обсягів виробництва та капітальних інвестицій у модернізацію підприємств гірничо-металургійного комплексу України у кризовий та посткризовий період спостерігалось й скорочення чисельності виробничого персоналу.

Узагальнення результатів діяльності металургійних підприємств у складі бізнес-груп показало, що поряд з певними позитивними ефектами, інтеграція металургійних підприємств не дала їм явних переваг для сталого економічного розвитку, а навпаки, створила серйозні структурні проблеми, які залишили без розвитку старий техніко-технологічний рівень металургійного виробництва, що погано відобразилось на енергомісткості та здатності до конкуренції з світовими виробниками металів.

Більш того, через використання старих технологій виробництва сталі на українських підприємствах майже не застосовується прогресивне електронно-променево плавлення сталі та методи прямого відновлення залізних руд, які належать до п'ятого технологічного укладу. Варто зазначити, якщо провести чітку та зрозумілу державну політику щодо перспектив розвитку вітчизняної промисловості металургійна галузь одержить економічний стимул для зміни вектору продажів із експортноорієнтованого до забезпечення внутрішнього ринку.

Найсерйознішим випробуванням для галузі стали військові дії в Донецькій і Луганській областях, починаючи з 2014 р. Призупинення діяльності або зниження ділової активності металургійних підприємств на тимчасово непідконтрольній Україні території з подальшою втратою над ними контролю і неможливістю включити результати їх роботи в офіційну українську статистику призвело до негативної динаміки виробництва сталевих виробів у країні впродовж 2014–2018 рр. Проте скорочення виплавки сталі не було найбільшою проблемою, адже воно деякою мірою збігається із загальносвітовими трендами розвитку металургійної промисловості, де в останні роки спостерігалася стагнація. Значно гіршою була й залишається ситуація з обсягами і динамікою споживання готової металопродукції на внутрішньому ринку, які значно відстають від виробництва, призводячи до надмірного рівня перевиробництва металу в країні.

Аналіз частки української металургійної промисловості у світовому обсязі споживання готової металопродукції показав її наднизький рівень, навіть порівняно з виробництвом і сталеплавильними потужностями. В аналізованому періоді він не перевищував 0,5% і постійно знижувався, сягнувши у 2020 р. лише 0,3%. Це свідчить про катастрофічну нерозвиненість внутрішнього металоринку в Україні, що не тільки робить галузь критично залежною від зовнішньої кон'юнктури, а й заважає розвитку металоспоживчих галузей, які виробляють готову продукцію з більшою доданою вартістю.

Часткове або повне використання матеріалів дозволяється лише за наявності у першому абзаці статті посилання на джерело (для інтернет-ресурсів – гіперактивного та відкритого для індексації пошуковими системами).

Руйнівні процеси в результаті повномасштабної російської агресії у 2022 р. практично зупинили діяльність металургійних підприємств на 70 – 75% з причин фізичного руйнування, комунікаційних руйнівних процесів, нестачі сировини, руйнування енергосистеми України.

В умовах стагнації на світовому металоринку, значного обсягу профіциту металу в Україні, загальної негативної динаміки галузевої діяльності і відставання за ефективністю виробництва від зарубіжних аналогів подальший розвиток вітчизняної металургійної промисловості має базуватися на таких «чотирьох китах»:

– *пріоритетному розвитку внутрішнього ринку металопродукції*, що забезпечить стабільніший збут виробленої продукції і зменшить залежність від коливань світової кон'юнктури;

– *інтенсифікації проведення і впровадження інноваційних розробок зі створення принципово нових техніко-технологічних металургійних рішень*, що забезпечить внутрішній попит на власні науково-технічні й інноваційні розробки, сприятиме зниженню собівартості продукції за рахунок зменшення ресурсо- та енергоємності на всіх етапах виробництва, підвищенню екологічності виробничого процесу, удосконаленню сортаменту металопродукції, яка випускається;

– *підготовці фахівців нового покоління*, що відрізнятимуться вищим рівнем цифрової культури, будуть здатні до глибокого поєднання і всебічного застосування сучасних діджитал-технологій у реальному виробництві і будуть готові до безперервного навчання;

– *державно-приватному партнерстві*, що допоможе у визначенні стратегічних рамкових цілей і завдань розвитку галузі, поліпшенні інституційних умов взаємодії виробництва з наукою й інвесторами, вирішенні проблеми обсягів і пріоритетних напрямів фінансування й державної

підтримки науково-технологічних та соціально-економічних змін у процесі становлення металургії майбутнього [17].

Тобто, у повоєнний період задля відновлення металургійної галузі необхідно:

- забезпечити сприятливі економічні умови для прискореної модернізації основних виробничих засобів з метою зменшення енергомісткості металургійної галузі та конкурентоспроможності її продукції;
- довести розвиток техніко-технологічного рівня металургійного виробництва до світових стандартів з метою суттєвого зниження енергетичних і матеріальних витрат на виробництво продукції та поліпшення екологічного стану довкілля;
- переорієнтувати виробництво та оптимізувати його структуру в результаті збільшення номенклатури нових сортamentів, зокрема електроплавильного виробництва сталі, виробництва спеціальних сталей і сплавів, титанових сплавів та прокату, збільшення обсягів випуску прокату і труб з антикорозійним покриттям, каліброваного прокату, гнутих профілів;
- планувати розвиток та стратегію розвитку підприємств металургійної промисловості України;
- сконцентруватись на виконанні виробничих завдань;
- збільшити можливості державного впливу шляхом впровадження та введення в дію законодавчої бази, яка спрямована на створення сприятливих умов для розвитку внутрішнього ринку металопродукції та забезпечення потреб України власною металопродукцією;
- сформувати дієву та ефективну підтримку науково-технічного потенціалу країни, фундаментальних та прикладних досліджень, спрямованих на забезпечення інноваційного розвитку.

Тобто потрібно розробити дієву державну політику для розвитку металургійної галузі, що має охоплювати напрямки із розширення внутрішнього ринку (завдяки технічному переозброєнню підприємств щоб

випускати нові види готового прокату, які замінять імпортований металопрокат) та охоплення нових ніш на зовнішніх ринках металопродукції з високою доданою вартістю.

Висновки до розділу 1

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлюється діяльністю підприємств та умов їх функціонування. Підприємствам для того, щоб зберегти свої позиції на ринку, необхідно правильно визначати свою стратегію і тактику поведінки та систематично проводити управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності функціонування та отримання прибутку.

Формування та використанням фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі. Ефективно розміщені фінансові ресурси підприємства є передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності в цілому. Ефективні форми управління фінансовими ресурсами дозволяють підприємству отримувати додатковий прибуток.

Основними напрямками використання фінансових ресурсів є відтворення підприємств, соціальне забезпечення працівників, та задоволення інших потреб суб'єктів господарювання.

Використання фінансових ресурсів може здійснюватися підприємством *за такими напрямками:*

- платежі організаціям фінансово-банківської системи, обумовлені виконанням фінансових зобов'язань (податкові платежі до бюджету, страхові платежі, виплата відсотків за користування банківськими кредитами, погашення раніше отриманих позик тощо);

- реінвестування пов'язане з розширенням та технічним оновленням виробництва, переходом на нові прогресивні технології, використання «ноу-хау»;
- інвестування фінансових ресурсів у цінні папери інших суб'єктів господарювання: акції, облигації, які є об'єктом купівлі – продажу на ринку;
- використання фінансових ресурсів на забезпечення потреб соціального характеру;
- поточні витрати на виробництво і реалізацію (робот, послуг);
- інвестування коштів у поповнення оборотних активів і поширення асортименту продукції, що виробляється;
- інвестування коштів у науково – дослідні і дослідно – конструкторські розробки і придбання нематеріальних активів;
- створення резервів тощо.

Запоріжжя по праву вважається промисловим та металургійним серцем України, де розташовані понад 290 промислових підприємств. У місті зосереджений металургійний комплекс державного значення. Саме тут щороку виплавляється більше третини всієї української сталі і прокату чорних металів, понад 20% українського чавуну, близько 10% металоконструкцій та коксу.

Бюджети міста та країни в значній мірі наповнюються завдяки роботі металургійного комплексу. Запоріжжя – це один з небагатьох обласних центрів з позитивним сальдо зовнішньої торгівлі, що, у свою чергу, збільшує валютні резерви регіону та держави. У структурі реалізованої промислової продукції в Запоріжжі металургія становить 54%; машинобудування – 15%; харчова промисловість – 9%; енергетика – 8%.

В Україні металургія, з одного боку, залишається одним з основних видів промислової діяльності, забезпечуючи до 16% загального обсягу реалізованої промислової продукції, п'яту частину товарного експорту й більше 10 млрд дол. експортної виручки, понад 200 тис. робочих місць і

приблизно 10% у загальній середньообліковій кількості штатних працівників у промисловості, що робить її стратегічно важливою для майбутнього розвитку вітчизняної економіки. З іншого боку, галузь відрізняється низьким рівнем екологічності виробництва – близько третини викидів шкідливих речовин в атмосферу загалом по економіці припадає на металургію, характеризується отриманням від’ємної або зовсім невисокої рентабельності операційної діяльності метпідприємств, низькими темпами зростання прямих іноземних інвестицій і слабкою інноваційною активністю. Це підштовхує металургійну промисловість до рішучих змін і гостро ставить перед нею завдання підвищення ефективності виробництва. Однією з основних тенденцій у розвитку вітчизняної металургії останніх років було постійне зниження обсягів виробництва металопродукції.

В умовах стагнації на світовому металоринку, значного обсягу профіциту металу в Україні, загальної негативної динаміки галузевої діяльності і відставання за ефективністю виробництва від зарубіжних аналогів подальший розвиток вітчизняної металургійної промисловості має базуватися на таких «чотирьох китах»:

– *пріоритетному розвитку внутрішнього ринку металопродукції, що забезпечить стабільніший збут виробленої продукції і зменшить залежність від коливань світової кон’юнктури;*

– *інтенсифікації проведення і впровадження інноваційних розробок зі створення принципово нових техніко-технологічних металургійних рішень, що забезпечить внутрішній попит на власні науково-технічні й інноваційні розробки, сприятиме зниженню собівартості продукції за рахунок зменшення ресурсо- та енергоємності на всіх етапах виробництва, підвищенню екологічності виробничого процесу, удосконаленню сортаменту металопродукції, яка випускається;*

– *підготовці фахівців нового покоління, що відрізнятимуться вищим рівнем цифрової культури, будуть здатні до глибокого поєднання і всебічного*

застосування сучасних діджитал-технологій у реальному виробництві і будуть готові до безперервного навчання;

державно-приватному партнерстві, що допоможе у визначенні стратегічних рамкових цілей і завдань розвитку галузі, поліпшенні інституційних умов взаємодії виробництва з наукою й інвесторами, вирішенні проблеми обсягів і пріоритетних напрямів фінансування й державної підтримки науково-технологічних та соціально-економічних змін у процесі становлення металургії майбутнього.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

2.1. Організаційно – економічна характеристика ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

ПАТ Запорізький Металургійний Комбінат «Запоріжсталь» (далі ПАТ ЗМК «Запоріжсталь») був збудований в 1933 – 1939 роках.

В період 1998-2001 рр. згідно з планом приватизації ВАТ «Запоріжсталь» проводилася поступова реалізація державної частки статутного фонду товариства шляхом пільгового розміщення акцій, продажу пакетів акцій на сертифікатних аукціонах, через фондову біржу, на некомерційному конкурсі.

У 2015 р. було прийнято рішення про приведення діяльності товариства у відповідність із нормами Закону України «Про акціонерні товариства». Так, було визначено новий тип товариства – публічне акціонерне товариство та затверджено нове найменування товариства – Публічне акціонерне товариство Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь». Вищим органом управління товариством є Загальні збори акціонерів, які обирають Спостережну (Наглядову) Раду та Ревізійну комісію [18].

ПАТ МК «Запоріжсталь» – підприємство з повним металургійним циклом, яке займає лідируючі місця по виробництву сталі в Україні, обсягам експорту, постачанням валюти, а також податковим відрахуванням. Діяльність підприємства пов'язана з виробництвом та збутом агломерату, чавуну, сталі та феросплавів, чорних та кольорових металів, металоконструкції, холодного та гарячого листового прокату з вуглецевих та нержавіючих сталей, гнутих профілей, труб, фітінгів для труб зі сталі, жерсті, кисню, азоту, інертних газів, іншої виробничої металургійної продукції. Проектні потужності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дозволяють виробляти близько 6,3 млн тонн агломерату, 4,2

млн тонн чавуну, 4,07 млн тонн сталі, порядку 3,7 млн тонн гарячого прокату, і порядку 1,2 млн тонн холодного прокату [19].

Основними споживачами продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є вітчизняні та закордонні виробники зварних труб, підприємства автомобільного, сільськогосподарського, транспортного машинобудування, виробники побутової техніки.

На ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» впроваджується програма з підвищення ефективності та модернізації виробництва, зниження собівартості продукції та екологічної модернізації виробничих фондів. Пріоритетними завданнями ПАТ МК «Запоріжсталь» є випуск високоякісної продукції при забезпеченні безпечних умов праці персоналу, мінімізації впливів на навколишнє природне середовище, захист здоров'я населення, що проживає в Запорізькій області і підвищення енергоефективності.

Обсяги реалізованої продукції підприємства (в структурі) станом на 31.12.2018 р. представлені на рис. 2.1. Середня вартість реалізації гарячекатаного рулону у грошовій формі складає 11 333 грн./т та він є основною товарною позицією в загальному асортименті підприємства. Другою за попитом на металургійному ринку товарною позицією ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є холоднокатаний рулон і середня вартість його реалізації у грошовій формі складає 13 320 грн./т. Не набагато менш популярний гарячекатаний лист, який за рік в середньому був реалізований за ціною 12 165 грн./т. Затребуваний на зовнішніх ринках чавун відпускали близько 7 877 грн./т. Традиційно, менше всього було вироблено і реалізовано більш трудомісткого у виробництві холоднокатаного листа, середньореалізаційна ціна якого складала 14 007 грн./т.

Загальна сума експорту [19] становить 28 240 402 тис. грн. Частка експорту в загальній сумі реалізації становить 60,74%. Основні ринки продукції ПАТ МК «Запоріжсталь» це внутрішній ринок 29,37%; Європа 14,08%; Туреччина 13,91%; СНД 12,71%; Африка 9,14%; Америка 6,23%; Близькій Схід 5,75%; Азія 5,75%, та інші. Основними клієнтами на

внутрішньому ринку є: ТОВ «Метінвест СМЦ»; ТОВ «МД Істейт»; ТОВ «ЗЛМЗ»; ПрАТ «ММК ім. Ілліча» та інші. Структура продажів продукції за географічним критерієм у відсотках представлена на рис. 2.2.

Рис. 2.1. Обсяги реалізації продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

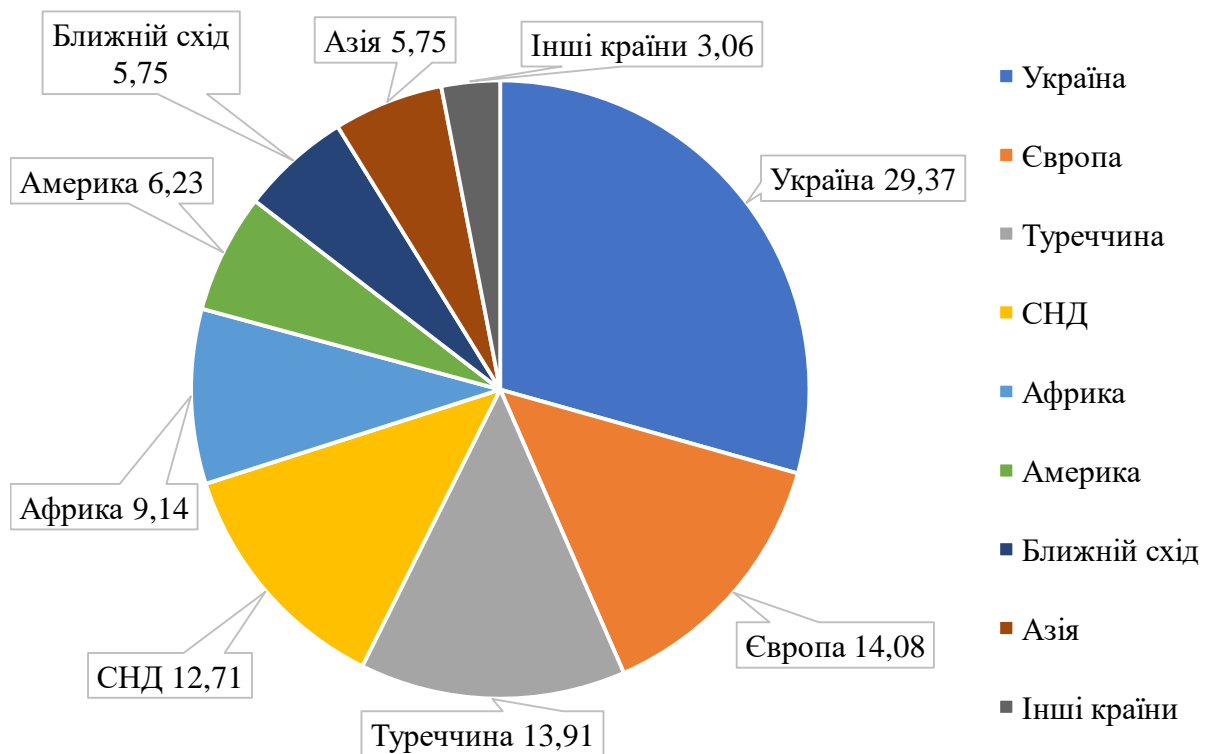

Рис. 2.2. Структура реалізації продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за географічним критерієм

ПАТ МК «Запоріжсталь» більшість своєї продукції реалізовує на зовнішньому ринку, тобто отримує від держави відшкодування ПДВ, тобто має додатковий фінансовий ресурс у своєму господарському обороті, що позитивно впливає на результати діяльності.

В 2020 р. згідно прогнозу аналітичної організації World Steel Association попит на сталеву продукцію на світовому ринку збільшився на 1,7%, до 1805,7 млн. тон. Не зважаючи на уповільнення росту попиту в світі через невизначеність на ринку сталевих продукції та сировини, торговельну напругу та геополітичні питання, що впливали на інвестиції та торгівлю, у деяких галузях промисловості, зокрема в будівництві, зберігається позитивний імпульс. Зокрема в Європі драйвером попиту на сталеву продукцію стане цивільне будівництво завдяки інвестиціям в енергетичну, транспортну та комунікаційну мережі.

В умовах фінансової кризи та воєнних дій на Сході країни у 2014 – 2018 рр. підтримка вітчизняних галузей, споживачів металопродукції збільшила попит на сталь на внутрішньому ринку. ПАТ МК «Запоріжсталь» більшу частину своєї продукції поставляє на експорт, але нестабільність політичної ситуації в країні та економічної ситуації в світі і в окремих регіонах (антидемпінгові мита на прокат в країнах Індонезії, Таїланду, США, Мексики, Бразилії, Канади, Індії, Пакистану та країнах ЄС), а також проведення загороджувальних заходів та обмеження імпорту продукції в країнах-споживачах металопродукції (ввізне мито на прокат в Туреччині та Тайвані) викликають ризик зниження обсягу поставок продукції і цін ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» [20].

Основними виробничими ланками ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є такі.

В агломераційному цеху комбінату виробляється основний залізорудний агломерат. Практично всі процеси виробництва агломерату автоматизовані. На чотирьох доменних печах комбінат щорічно виплавляє 2,5 млн тонн чавуну високої якості для виробництва сталі, великогабаритного чавунного литва та товарного чавуну в чушках.

В мартенівському цеху комбінату працює 9 печей, ємністю 250-500 тонн із загальною виробничою потужністю 3,3 млн. тонн сталі в рік. Сталь виробляється скрап-рудним процесом на рідкому чавуні. Мартенівські печі опалюються природним газом. Для інтенсифікації виплавки сталі на всіх печах використовується кисень. Сталь продувається аргоном.

Виплавляється сталь – маловуглецева та середньовуглецева конструкційна та звичайної якості, низьколегована – розливається в зливки масою до 20 тонн, використовується для виробництва листового прокату [22].

На обжимному стані слябінг «1150» прокатуються зливки із вуглецевої, легованої та нержавіючої сталі на сляби товщиною 100-200 мм, шириною 1000-1520 мм, довжиною 1800-4700 мм. Сляби, призначені для перекату на лист, в гарячому стані передаються на широкосмуговий стан гарячої прокатки.

Цех гарячої прокатки тонкого листа оснащено агрегатами для забезпечення поставки прокату в листах та рулонах – шириною від 1000 до 1500 мм. Безперервний тонколистовий стан гарячої прокатки «1680» виробляє смуги товщиною 2,0-7,0 мм, шириною 1000-1500 мм, масою рулону – до 16,0 тонн. На трьох агрегатах для гнутих профілів виробляється більше 1500 сортів (кутників, швелерів) та спеціальних фасонних профілерозмірів гнутих профілів з вуглецевої, низьколегованої та нержавіючої сталі з товщиною стінок від 1,0 до 8,0 мм та з шириною розгортки профілю до 1450 мм.

В цеху холодного прокату № 1 на безперервному чотирьохквітцевому стані «1680», двох одноквітцевих реверсивних станах «1680» та «1200», двадцятивалковому стані «1700» та двох безперервних вузькосмугових чотирьохквітцевих станах «450» та «650» виробляється холоднокатаний лист, смуги та стрічки із вуглецевої, низьколегованої, легованої та нержавіючої сталі. Цех оснащено засобами для пресування, поперечного та поздовжнього різання, що забезпечує поставку холоднокатаного прокату товщиною від 0,2 до 2,0 мм, шириною від 10 до 1500 мм і довжиною листа до 4000 мм, а також рулонів масою до 14,0 тонн.

Цех холодного прокату № 3 має унікальний стан «2800» для виробництва великогабаритного холоднокатаного листа товщиною 1,5-5,5 мм, шириною 1000-2300 мм та довжиною до 4500 мм із вуглецевих, легованих та нержавіючих сталей. У складі цеху діє спеціалізоване відділення по виробництву шліфованих та полірованих листів і смуг в рулонах із нержавіючої сталі [22].

Фінансові результати діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» значною мірою залежать від світових цін та попиту на сталь і металургійні вироби, залізну руду та вугілля. На ціни металургійних виробів впливає безліч факторів, включаючи глобальні економічні умови, попит, світові виробничі потужності, коефіцієнт використання потужностей, витрати на сировину, обмінні курси валют та вдосконалення процесів виготовлення сталі.

Таблиця 2.1

Фінансові результати діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 – 2018 рр.

Найменування показника / рік	2016	2017	Відхилення, Тис.грн.	ТР, %	2018	Відхилення, Тис.грн.	ТР, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	33158709	46746886	+13588177	140,98	59153818	+12406932	126,54
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	23699479	38309499	+14610020	161,65	49414580	+11105081	128,99
Валовий прибуток	9459230	8437387	-1021843	89,20	7813209	-624178	92,60
Операційний прибуток	7063218	5210934	-1852284	73,78	2135646	-3075288	40,98
Чистий прибуток	4690083	3348549	-1341534	71,40	1804968	-1543581	53,90

Динаміка основних фінансових результатів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» виконаний на підставі даних фінансової звітності (Додатки Г, Д, Є) і показує, що темп росту собівартості реалізованої продукції у 2016 – 2017 рр. складає 161,65% та випереджує темп росту чистого доходу від реалізації продукції (140,98%), що свідчить про неефективну політику управління витратами, що

відносяться до собівартості. Це також свідчить про зниження обсягу власних фінансових ресурсів підприємства. У цьому ж періоді темп росту валового прибутку, операційного прибутку та чистого прибутку менше 100%, тобто абсолютні показники прибутку знижуються, а прибуток є головним фінансовим ресурсом розвитку підприємства.

У 2018 р. у порівнянні з 2017 р. темп росту собівартості складає 128,99%, він перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції (126,54%), але не суттєво, що позитивно позначилось на темпі росту валового прибутку (він склав 92,6%), але темп росту операційного прибутку та чистого прибутку значно нижче за показники попереднього періоду.

Таким чином, за період 2016 – 2018 рр. при рості чистого доходу від реалізації продукції спостерігається зниження всіх показників прибутку: валового, операційного та чистого. Зауважимо, що саме чистий прибуток є джерелом інвестиційного та інноваційного розвитку підприємства, тому в аналізованому періоді ми спостерігаємо зниження фінансових можливостей підприємства для розвитку, що спричинено зниженням обсягів власних фінансових ресурсів.

2.2. Дослідження формування фінансових ресурсів підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

У сучасних умовах ведення господарської діяльності капітал відіграє значну роль у розвитку підприємства, забезпеченні інтересів його власників та є важливим елементом в управлінні фінансовим станом підприємства. Капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у будь-яких формах, які інвестуються у створення його активів та являє собою один з найважливіших елементів, які є загальною сумою фінансових ресурсів підприємства.

Серед таких елементів: власний капітал (статутний капітал, додатково вкладений капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток), забезпечення наступних витрат та платежів, довгострокові та

поточні зобов'язання. Власний капітал підприємства відображає частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок власних засобів підприємства та вкладених коштів власників. Досить тривалий час у вітчизняній науці приділялося дуже мало уваги темі фінансування діяльності підприємств за рахунок капіталу власників, оскільки за адміністративно-командної економіки статутний капітал підприємств не міг бути змінений у результаті емісії корпоративних прав. Переважна роль відводилася антиринковим методам фінансування підприємств: бюджетним дотаціям, субсидіям та субвенціям [23, с. 187]. Натомість сьогодні, фінансування підприємств за рахунок власних коштів посідає провідне місце в українській економіці.

Джерела формування капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» на початок 2016 року складають 30 093 898 тис.грн., а в кінці року 40 482 468 тис.грн., при цьому власний капітал становить 52%, а на кінець року 49,9%, тобто капітал підприємства сформований практично у відношенні 50/50 власний до позикового капіталу. Це свідчить про нормальну фінансову стійкість підприємства. Важливою структурною складовою власного капіталу є нерозподілений прибуток. У підприємства впродовж 2016 року нерозподілений прибуток зростає з 4772435 тис.грн. на 01.01.2016 р. до 10392611 тис.грн. на 31.12.2016 р., тобто накопичення чистого прибутку становить 5620176 тис.грн. Така динаміка нерозподіленого прибутку свідчить, що підприємство підвищило рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом. Резервний капітал на протязі всього 2016 року становить 506 200 тис.грн. та не змінюється, тобто це є ознакою фінансової стабільності підприємства, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості (табл. 2.2).

Підприємство має довгостроковий банківський кредит, який на початок року складає 741223 тис.грн., а на кінець року 797778 тис.грн., впродовж 2016 року додаткового залучення довгострокових позикових коштів не відбувалось. Зміна залишку заборгованості – перехідна сума, що свідчить про рух коштів за цією заборгованістю.

Таблиця 2.2

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темپ росту, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	2,2	660 920	1,6	0	-0,6	100,0
Капітал у дооцінках	9 800 502	32,6	8 787 256	21,7	-1 013 246	-10,9	89,7
Додатковий капітал	-82 251	-0,3	-161 333	-0,4	-79 082	-0,1	196,1
Резервний капітал	506 200	1,7	506 200	1,3	0	-0,4	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	4 772 435	15,9	10 392 611	25,7	5 620 176	9,8	217,8
Усього за розділом I	15 657 806	52,0	20 185 654	49,9	4 527 848	-2,2	128,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	1 273 399	4,2	914 766	2,3	-358 633	-2,0	71,8
Довгострокові кредити банків	741 223	2,5	797 778	2,0	56 555	-0,5	107,6
Інші довгострокові зобов'язання	43 162	0,1	45 053	0,1	1 891	0,0	104,4
Довгострокові забезпечення	1 054 036	3,5	1 254 424	3,1	200 388	-0,4	119,0
Цільове фінансування	555	0,0	479	0,0	-76	0,0	86,3
Усього за розділом II	3 112 375	10,3	3 012 500	7,4	-99 875	-2,9	96,8
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 690 828	8,9	2 985 146	7,4	294 318	-1,6	110,9
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	18 589	0,1	14 645	0,0	-3 944	0,0	78,8
за товари, роботи, послуги	5 679 226	18,9	11 282 625	27,9	5 603 399	9,0	198,7
за розрахунками з бюджетом	472 291	1,6	170 520	0,4	-301 771	-1,1	36,1
за у тому числі з податку на прибуток	430 701	1,4	114 570	0,3	-316 131	-1,1	26,6
за розрахунками зі страхування	10 950	0,0	10 307	0,0	-643	0,0	94,1
за розрахунками з оплати праці	45 754	0,2	48 660	0,1	2 906	0,0	106,4
за одержаними авансами	10 475	0,0	21 322	0,1	10 847	0,0	203,6
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	89 943	0,3	98 428	0,2	8 485	-0,1	109,4
Доходи майбутніх періодів	419	0,0	394	0,0	-25	0,0	94,0
Інші поточні зобов'язання	2 291 268	7,6	2 638 293	6,5	347 025	-1,1	115,1
Усього за розділом III	11 323 717	37,6	17 284 314	42,7	5 960 597	5,1	152,6
Баланс	30 093 898	100,0	40 482 468	100,0	10 388 570	0,0	134,5

Також підприємство має відстрочені податкові зобов'язання, які на кінець року становлять 914766 тис.грн.; інші довгострокові зобов'язання 45053 тис.грн.; довгострокові забезпечення 1254424 тис.грн.; цільове

фінансування 479 тис.грн. Загальна сума довгострокової заборгованості на початок року складає 3112375 тис.грн., а на кінець року – 3 012500 тис.грн., темп росту загальної заборгованості складає 96,8%. Тобто впродовж 2016 р. суттєвих змін в складі та обсягах довгострокових зобов'язань у підприємства не відбувалось.

Заборгованість за короткостроковим кредитом, який належить ПАТ ЗМК «Запоріжсталь», на початок року становить 2690828 тис.грн., а на кінець року 2985146 тис.грн., темп росту заборгованості складає 110,9% (табл. 2.2).

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 5679226 тис.грн., на кінець року 11282625 тис.грн., збільшилась на 5 603 399 тис. грн., темп росту заборгованості становить 198,7%. Збільшення її частки в джерелах формування капіталу з 18,9 % на початку року до 27,9 % на кінець року свідчить про погіршення стану розрахунків підприємства з кредиторами. Інші види поточної кредиторської заборгованості мають характер перехідних залишків за розрахунками по оплаті праці, по страхуванню, з одержаних авансів і т.д. Звертають на себе увагу інші поточні зобов'язання, які на початок року становили 2291268 тис.грн., а на кінець року 2638293 тис.грн., темп росту зобов'язань складає 115,1%. Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 37,6%, а на кінець року 42,7%.

До негативної тенденції у стані капіталу як фінансових ресурсів підприємства за показниками структури пасивів належить підвищення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 231,8% в кінці 2016 року. Структура капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році свідчить про необхідність виживання заходів щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

Структура капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році свідчить про необхідність виживання заходів щодо поліпшення структури фінансових ресурсів з точки зору використання їх у господарській діяльності задля отримання прибутку.

Дослідження структури і динаміки капіталу у 2017 році представлено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2017 році

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темп росту, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	1,6	660 920	1,1	0	-0,6	100,0
Капітал у дооцінках	8 787 256	21,7	11 014 792	17,8	2 227 536	-3,9	125,3
Додатковий капітал	-161 333	-0,4	0	0,0	161 333	0,4	0,0
Резервний капітал	506 200	1,3	506 200	0,8	0	-0,4	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	10 392 611	25,7	14 049 681	22,7	3 657 070	-3,0	135,2
Усього за розділом I	20 185 654	49,9	26 231 593	42,3	6 045 939	-7,5	130,0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	914 766	2,3	1 143 353	1,8	228 587	-0,4	125,0
Довгострокові кредити банків	797 778	2,0	655 095	1,1	-142 683	-0,9	82,1
Інші довгострокові зобов'язання	45 053	0,1	31 537	0,1	-13 516	-0,1	70,0
Довгострокові забезпечення	1 254 424	3,1	1 579 041	2,5	324 617	-0,6	125,9
Цільове фінансування	479	0,0	403	0,0	-76	0,0	84,1
Усього за розділом II	3 012 500	7,4	3 409 429	5,5	396 929	-1,9	113,2
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 985 146	7,4	3 044 256	4,9	59 110	-2,5	102,0
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	14 645	0,0	13 516	0,0	-1 129	0,0	92,3
за товари, роботи, послуги	11 282 625	27,9	26 157 728	42,2	14 875 103	14,3	231,8
за розрахунками з бюджетом	170 520	0,4	295 621	0,5	125 101	0,1	173,4
за у тому числі з податку на прибуток	114 570	0,3	238 111	0,4	123 541	0,1	207,8
за розрахунками зі страхування	10 307	0,0	11 526	0,0	1 219	0,0	111,8
за розрахунками з оплати праці	48 660	0,1	58 119	0,1	9 459	0,0	119,4
за одержаними авансами	21 322	0,1	7 766	0,0	-13 556	0,0	36,4
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	98 428	0,2	128 887	0,2	30 459	0,0	130,9
Доходи майбутніх періодів	394	0,0	369	0,0	-25	0,0	93,7
Інші поточні зобов'язання	2 638 293	6,5	2 614 290	4,2	-24 003	-2,3	99,1
Усього за розділом III	17 284 314	42,7	32 346 052	52,2	15 061 738	9,5	187,1
Баланс	40 482 468	100,0	61 987 074	100,0	21 504 606	0,0	153,1

Питома вага власного капіталу на початок 2017 року становить 49,9%, а на кінець року 42,3%. Позитивною динамікою характеризується зміна обсягу нерозподіленого прибутку, темп росту нерозподіленого прибутку складає 135,2%. Слід відмітити, що у 2017 році спостерігається уповільнення темпу росту нерозподіленого прибутку (у 2016 році темп росту складав 217,8%), але власне наявність приросту нерозподіленого прибутку свідчить про зміцнення економічної безпеки підприємства.

Політика підприємства відносно довгострокового залучення грошових коштів у 2017 році практично не змінилась.

Питома вага довгострокових зобов'язань на початок року становила 7,4%, а на кінець року 5,5%, тобто залежність підприємства від довгострокових позикових коштів є несуттєвою. Слід зауважити, що у 2017 році підприємство дещо змінило фінансову політику відносно залучення короткострокових позикових джерел фінансування у господарський оборот підприємства. У зв'язку із цим питома вага цих джерел фінансування впродовж 2017 року зросла на 9,5%. Таким чином, структура капіталу у 2017 році така: на початок року питома вага власного капіталу 49,9%; довгострокових позикових джерел 7,4%; короткострокових позикових джерел фінансування 42,7%; на кінець 2017 року питома вага власного капіталу 42,3%; довгострокових позикових джерел 4,9%; короткострокових позикових джерел фінансування 52,2%.

Зміни у складі та структурі капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році представлені в табл. 2.4. Власний капітал на початок року складає 26 231 593 тис.грн., а на кінець 2018 року 30 893 050 тис.грн. Зростання власного капіталу спричинив зріст нерозподіленого прибутку з 22,7% на початок року до 28,6% на кінець року. Прискорився темп росту нерозподіленого прибутку до 139,4%, тобто нерозподілений прибуток у абсолютних величинах змінився з 14049681 тис.грн. на початку року до 19586620 тис.грн. в кінці 2017 року, тобто він збільшився, що є позитивною тенденцією та свідчить про покращення структури балансу.

Таблиця 2.4

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темп росту, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	1,1	660 920	1,0	0	-0,1	100,0
Капітал у дооцінках	11 014 792	17,8	10 139 310	14,8	-875 482	-3,0	92,1
Резервний капітал	506 200	0,8	506 200	0,7	0	-0,1	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	14 049 681	22,7	19 586 620	28,6	5 536 939	5,9	139,4
Усього за розділом I	26 231 593	42,3	30 893 050	45,1	4 661 457	2,8	117,8
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	1 143 353	1,8	923 959	1,3	-219 394	-0,5	80,8
Довгострокові кредити банків	655 095	1,1	342 679	0,5	-312 416	-0,6	52,3
Інші довгострокові зобов'язання	31 537	0,1	23 777	0,0	-7 760	0,0	75,4
Довгострокові забезпечення	1 579 041	2,5	1 716 163	2,5	137 122	0,0	108,7
Цільове фінансування	403	0,0	373	0,0	-30	0,0	92,6
Усього за розділом II	3 409 429	5,5	3 006 951	4,4	-402 478	-1,1	88,2
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	3 044 256	4,9	3 016 618	4,4	-27 638	-0,5	99,1
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	13 516	0,0	13 516	0,0	0	0,0	100,0
за товари, роботи, послуги	26 157 728	42,2	28 767 509	42,0	2 609 781	-0,2	110,0
за розрахунками з бюджетом	295 621	0,5	87 408	0,1	-208 213	-0,3	29,6
за у тому числі з податку на прибуток	238 111	0,4	16 963	0,0	-221 148	-0,4	7,1
за розрахунками зі страхування	11 526	0,0	18 244	0,0	6 718	0,0	158,3
за розрахунками з оплати праці	58 119	0,1	83 159	0,1	25 040	0,0	143,1
за одержаними авансами	7 766	0,0	10 503	0,0	2 737	0,0	135,2
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	128 887	0,2	162 775	0,2	33 888	0,0	126,3
Доходи майбутніх періодів	369	0,0	353	0,0	-16	0,0	95,7
Інші поточні зобов'язання	2 614 290	4,2	2 374 568	3,5	-239 722	-0,7	90,8
Усього за розділом III	32 346 052	52,2	34 548 607	50,5	2 202 555	-1,7	106,8
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0,0	302	0,0	302	0,0	0,0
Баланс	61 987 074	100,0	68 448 910	100,0	6 461 836	0,0	110,4

Знижується питома вага довгострокових зобов'язань в структурі капіталу з 5,5% на початок року до 4,4% на кінець 2018 року. В абсолютних

величинах довгострокові зобов'язання на початок року становили 3 409 429 тис.грн., а на кінець року 3 006 951 тис.грн., тобто на 402478 тис.грн.

Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 52,2% або 32346052 тис.грн., а на кінець року 50,5% або 34548607 тис.грн., тобто і у 2018 році підприємство не знижує обсяг короткострокових залучених коштів у поточному господарському обороті. Обсяг короткострокових кредитів банків залишається постійним та складає 3044256 тис.грн. на початок року та 3016618 тис.грн. на кінець року. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 26157728 тис.грн. або 42,2%, а на кінець року 28767509 тис.грн. або 42%. Політика підприємства відносно залучення коштів контрагентів за господарською діяльністю є стабільною вже впродовж трьох років.

Також стабільною є політика відносно обсягу інших поточних зобов'язань, які на початок року становили 2614290 тис.грн., а на кінець року 2374568 тис.грн.

В цілому за 2016 – 2018 рр. спостерігається стабільна тенденція зниження питомої ваги власного капіталу в структурі капіталу підприємства, що свідчить про зниження обсягу власних фінансових ресурсів.

2.3. Дослідження використання фінансових ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Активи являють собою інформацію щодо розміщення капіталу підприємства, його вираження в конкретному майні, продукції та її залишках. Фінансовий стан та стабільність вагомою мірою залежать від доцільності вкладення капіталу в активи підприємства. Доцільність складення капіталу в активи оцінюється шляхом горизонтального та вертикального аналізу активів балансу.

Аналіз активів балансу (напрямів інвестування капіталу в активи) у 2016 році представлено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2016 рік

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темپ росту, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	2 457	0,0	9 569	0,0	7 112	0,0	389,5
первісна вартість	2 457	0,0	13 487	0,0	11 030	0,0	548,9
накопичена амортизація	0	0,0	-3 918	0,0	-3 918	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	1 455 736	4,8	2 121 178	5,2	665 442	0,4	145,7
Основні засоби:	16 210 946	53,9	16 054 020	39,7	-156 926	-14,2	99,0
первісна вартість	16 210 946	53,9	17 750 591	43,8	1 539 645	-10,0	109,5
знос	0	0,0	-1 696 571	-4,2	-1 696 571	-4,2	0,0
Інвестиційна нерухомість:	6 518	0,0	6 965	0,0	447	0,0	106,9
первісна вартість	6 518	0,0	6 965	0,0	447	0,0	106,9
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 128 608	3,8	1 128 608	2,8	0	-1,0	100,0
Довгострокова дебіторська заборгованість	48	0,0	0	0,0	-48	0,0	0,0
Інші необоротні активи	369	0,0	107	0,0	-262	0,0	29,0
Усього за розділом I	18 804 682	62,5	19 320 447	47,7	515 765	-14,8	102,7
II. Оборотні активи							
Запаси	3 627 615	12,1	4 086 059	10,1	458 444	-2,0	112,6
Виробничі запаси	1 483 222	4,9	1 696 330	4,2	213 108	-0,7	114,4
Незавершене виробництво	847 818	2,8	595 882	1,5	-251 936	-1,3	70,3
Готова продукція	1 295 411	4,3	1 793 376	4,4	497 965	0,1	138,4
Товари	1 164	0,0	471	0,0	-693	0,0	40,5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5 353 147	17,8	6 292 365	15,5	939 218	-2,2	117,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	20 066	0,1	762 251	1,9	742 185	1,8	3 798,7
з бюджетом	791 833	2,6	524 484	1,3	-267 349	-1,3	66,2
у тому числі з податку на прибуток	43	0,0	0	0,0	-43	0,0	0,0
з нарахованих доходів	138	0,0	2 462	0,0	2 324	0,0	1 784,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	896 752	3,0	7 560 490	18,7	6 663 738	15,7	843,1
Поточні фінансові інвестиції	0	0,0	700	0,0	700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	387 424	1,3	1 027 854	2,5	640 430	1,3	265,3
Готівка	14	0,0	12	0,0	-2	0,0	85,7
Рахунки в банках	387 399	1,3	1 027 834	2,5	640 435	1,3	265,3
Витрати майбутніх періодів	201 580	0,7	256 044	0,6	54 464	0,0	127,0
Інші оборотні активи	8 560	0,0	647 241	1,6	638 681	1,6	7 561,2
Усього за розділом II	11 287 115	37,5	21 159 950	52,3	9 872 835	14,8	187,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
	2 101	0,0	2 071	0,0	-30	0,0	98,6
Баланс	30 093 898	100,0	40 482 468	100,0	10 388 570	0,0	134,5

На початок 2016 року загальна вартість майна ПАТ МК «Запоріжсталь» складає 30093898 тис.грн., на кінець року 40482468 тис.грн., тобто на 10388570 тис.грн. більше, а темп росту вартості майна становить 134,5%. Зростання вартості майна підприємства відбулось за рахунок зростання: на 7 112 тис.грн. балансової вартості нематеріальних активів; на 665 442 тис.грн. залишків незавершених капітальних інвестицій; на 447 тис.грн. балансової вартості інвестиційної нерухомості; на 458444 тис.грн. балансової вартості залишків запасів; дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 939218 тис.грн.; на 742185 тис.грн. дебіторської заборгованості за виданими авансами; іншої поточної дебіторської заборгованості на 6 663 738 тис.грн.; на 638 681 тис.грн. інших оборотних активів. Це свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства, тобто збільшення валюти балансу з 30 093 898 тис.грн. на початок 2016 року до 40 482 468 тис.грн. на кінець 2016 року, що вказує на зміцнення економічного потенціалу підприємства, зростання його виробничих можливостей. Взагалі у 2016 році суттєві зміни в структурі активів відбулись за рахунок зміни іншої поточної дебіторської заборгованості і кількості грошей на рахунках в банках.

Необоротні активи представлені насамперед первісною вартістю основних засобів, вартість яких збільшилася на 1 539 645 тис. грн, або 9,5 %. Це свідчить про поліпшення матеріальних умов для розширення основної діяльності підприємства. Зниження частки поточної дебіторської заборгованості в майні з 17,8 % на початок 2016 року до 15,5 % на кінець 2016 року свідчить про відчутне поліпшення стану розрахунків підприємства з дебіторами. Серед видів оборотних активів найбільший темп зростання мають гроші на рахунках в банках (в 2,65 раза), їх частка в майні станом на кінець 2016 року підвищилася до 2,5 %, що створює передумови для кращого оцінювання ліквідності балансу та платоспроможності підприємства. Можна зазначити, що така тенденція змін в активах свідчить про зростання господарського обороту підприємства. Така гіпотеза підтверджується

зростанням обсягу чистого доходу від реалізації продукції, темп росту якого у 2016 році становить 105,61%.

Про негативні характеристики майнового стану свідчить, збільшення темпу приросту виробничих запасів за 2016 рік, який склав 114,4 % і перевищує темп приросту основних засобів (99 %), при цьому частка виробничих запасів у майні знизилася з 4,9 до 4,2 %. Така динаміка вказує на зниження рівня забезпеченості основних засобів матеріальними оборотними ресурсами; вартість готової продукції і товарів збільшилася на 497 965 тис. грн (138,4 %), їх частка в майні зростає з 4,3 до 4,4 %, що може свідчити про зниження ефективності маркетингової політики підприємства.

Слід також зауважити, що у 2016 році спостерігається позитивна тенденція зростання обсягу грошових коштів на кінець року на 640435 тис. грн. І хоча це залишки грошових коштів лише на дату складання балансу, ми відмічаємо, що у підприємства збільшились ці залишки, що свідчить про зростання грошового обороту ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році.

В цілому можна стверджувати, що капітал, інвестований на формування активів, розміщено ефективно.

Аналіз активів у 2017 році представлено в табл. 2.6. Вартість майна збільшилася у 2017 році становить 61 987 074 тис. грн. і складає 153,1%, що також є позитивною тенденцією, бо поряд із цим спостерігається зростання чистого доходу від реалізації продукції на 40,98%. Продовжує знижуватись питома вага необоротних активів в структурі майна підприємства з 47,7% на початок 2017 року до 37,9% на кінець 2017 року. Необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких збільшилася на 4 898 638 тис. грн, або 130,5 %. Це свідчить про більш мобільну структуру майна. Серед видів оборотних активів найбільший темп зростання мають запаси, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, інша поточна дебіторська заборгованість, витрати майбутніх

періодів, інші оборотні активи. Питома вага оборотних активів на початок року становить 52,3%, а на кінець 2017 року 62,1%.

Таблиця 2.6

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2017 рік

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темп росту, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	9 569	0,0	20 346	0,0	10 777	0,0	212,6
первісна вартість	13 487	0,0	20 346	0,0	6 859	0,0	150,9
накопичена амортизація	-3 918	0,0	0	0,0	3 918	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	2 121 178	5,2	1 408 344	2,3	-712 834	-3,0	66,4
Основні засоби:	16 054 020	39,7	20 952 658	33,8	4 898 638	-5,9	130,5
первісна вартість	17 750 591	43,8	20 952 658	33,8	3 202 067	-10,0	118,0
знос	-1 696 571	-4,2	0	0,0	1 696 571	4,2	0,0
Інвестиційна нерухомість:	6 965	0,0	8 020	0,0	1 055	0,0	115,1
первісна вартість	6 965	0,0	8 020	0,0	1 055	0,0	115,1
знос	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 128 608	2,8	1 109 680	1,8	-18 928	-1,0	98,3
Інші необоротні активи	107	0,0	0	0,0	-107	0,0	0,0
Усього за розділом I	19 320 447	47,7	23 499 048	37,9	4 178 601	-9,8	121,6
II. Оборотні активи							
Запаси	4 086 059	10,1	5 133 524	8,3	1 047 465	-1,8	125,6
Виробничі запаси	1 696 330	4,2	1 640 288	2,6	-56 042	-1,5	96,7
Незавершене виробництво	595 882	1,5	2 063 157	3,3	1 467 275	1,9	346,2
Готова продукція	1 793 376	4,4	1 429 594	2,3	-363 782	-2,1	79,7
Товари	471	0,0	485	0,0	14	0,0	103,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6 292 365	15,5	11 158 065	18,0	4 865 700	2,5	177,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
за виданими авансами	762 251	1,9	745 589	1,2	-16 662	-0,7	97,8
з бюджетом	524 484	1,3	1 315 844	2,1	791 360	0,8	250,9
у тому числі з податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
з нарахованих доходів	2 462	0,0	1 236	0,0	-1 226	0,0	50,2
із внутрішніх розрахунків	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	7 560 490	18,7	17 845 366	28,8	10 284 876	10,1	236,0
Поточні фінансові інвестиції	700	0,0	0	0,0	-700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	1 027 854	2,5	348 928	0,6	-678 926	-2,0	33,9
Готівка	12	0,0	0	0,0	-12	0,0	0,0
Рахунки в банках	1 027 834	2,5	348 918	0,6	-678 916	-2,0	33,9
Витрати майбутніх періодів	256 044	0,6	308 272	0,5	52 228	-0,1	120,4
Інші оборотні активи	647 241	1,6	1 630 937	2,6	983 696	1,0	252,0
Усього за розділом II	21 159 950	52,3	38 487 761	62,1	17 327 811	9,8	181,9
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	2 071	0,0	265	0,0	-1 806	0,0	12,8

Баланс	40 482 468	100,0	61 987 074	100,0	21 504 606	0,0	153,1
--------	------------	-------	------------	-------	------------	------------	-------

Зростання вартості майна підприємства відбулось за рахунок зростання: на 6859 тис.грн. первісної вартості нематеріальних активів; первісної вартості основних засобів на 4 898638 тис.грн.; первісної вартості інвестиційної нерухомості на 1055 тис.грн. В результаті змін у структурі оборотних активів відбулось також зростання питомої ваги оборотних активів на 81,9%-х пункти. Балансова вартість запасів, до яких віднесено виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція та товари зросла на 25,6%-х пункти. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги зросла на 4865700 тис.грн., а темп її росту склав 177,3%, інша поточна дебіторська заборгованість зросла на 10 284 876 тис.грн, на початок року вона становила 7 560 490 тис.грн., на кінець року – 17 845 366 тис.грн., темп росту 250,9% (тобто у 2,5 разів зросла). Таке суттєве зростання заборгованості може негативно вплинути на платоспроможність підприємства. На кінець 2017 року у підприємства знизився обсяг абсолютно ліквідних активів (грошових коштів) на 678926 тис.грн. Впродовж 2017 року спостерігається зростання інших оборотних активів з 647241 тис.грн. на початок року до 1630937 тис.грн. на кінець 2017 року.

На початок звітнього року порівняно з кінцем 2018 року вартість майна (табл. 2.7) збільшилася на 8 478 570 тис. грн, або 11,3 %, що свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції у 2018 році зріс на 12 406 932 тис.грн., темп його росту становить 126,54%. Необоротні активи зросли на 1 429 849 тис. грн (6,1%), питома вага необоротних активів впродовж 2018 року суттєво не змінилась, на початок року вона становила 37,9%, а на кінець року – 35,4%. Вагомий внесок у зростання обсягу майна внесли такі статті: первісна вартість основних засобів (+ 1 569 984 тис.грн.); вартість виробничих запасів (+ 570 878 тис.грн.); дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (+ 5 857 593 тис.грн.); дебіторська заборгованість за виданими авансами (+538 268 тис.грн.); інша поточна дебіторська заборгованість (+1 013 775 тис.грн.).

Таблиця 2.7

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 рік

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темп росту, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	20 346	0,0	68 133	0,1	47 787	0,1	334,9
первісна вартість	20 346	0,0	47 119	0,1	26 773	0,0	231,6
накопичена амортизація	0	0,0	-21 014	0,0	-21 014	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	1 408 344	2,3	1 293 019	1,8	-115 325	-0,4	91,8
Основні засоби:	20 952 658	33,8	20 547 936	29,2	-404 722	-4,6	98,1
первісна вартість	20 952 658	33,8	22 522 642	32,0	1 569 984	-1,8	107,5
знос	0	0,0	-1 974 706	-2,8	-1 974 706	-2,8	0,0
Інвестиційна нерухомість:	8 020	0,0	6 741	0,0	-1 279	0,0	84,1
первісна вартість	8 020	0,0	6 741	0,0	-1 279	0,0	84,1
знос	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 109 680	1,8	1 038 362	1,5	-71 318	-0,3	93,6
Усього за розділом I	23 499 048	37,9	24 928 897	35,4	1 429 849	-2,5	106,1
II. Оборотні активи							
Запаси	5 133 524	8,3	5 112 500	7,3	-21 024	-1,0	99,6
Виробничі запаси	1 640 288	2,6	2 211 166	3,1	570 878	0,5	134,8
Незавершене виробництво	2 063 157	3,3	1 097 094	1,6	-966 063	-1,8	53,2
Готова продукція	1 429 594	2,3	1 779 995	2,5	350 401	0,2	124,5
Товари	485	0,0	24 245	0,0	23 760	0,0	⁴ 999,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	11 158 065	18,0	17 015 658	24,1	5 857 593	6,1	152,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
за виданими авансами	745 589	1,2	1 283 857	1,8	538 268	0,6	172,2
з бюджетом	1 315 844	2,1	894 464	1,3	-421 380	-0,9	68,0
у тому числі з податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
з нарахованих доходів	1 236	0,0	1 963	0,0	727	0,0	158,8
із внутрішніх розрахунків	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	17 845 366	28,8	18 859 141	26,8	1 013 775	-2,0	105,7
Поточні фінансові інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	348 928	0,6	423 708	0,6	74 780	0,0	121,4
Готівка	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Рахунки в банках	348 918	0,6	423 693	0,6	74 775	0,0	121,4
Витрати майбутніх періодів	308 272	0,5	286 391	0,4	-21 881	-0,1	92,9
Інші оборотні активи	1 630 937	2,6	1 658 514	2,4	27 577	-0,3	101,7
Усього за розділом II	38 487 761	62,1	45 536 196	64,6	7 048 435	2,5	118,3
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
Баланс	61 987 074	100,0	70 465 644	100,0	8 478 570	0,0	113,7

Приріст вартості оборотних активів за 2018 рік становить 27 577 тис. грн або 2,5%, серед видів оборотних активів зросла частка грошей та їх

еквівалентів на 74 780 тис.грн., їх частка в майні станом на кінець 2018 року підвищилася до 0,6 %, що створює передумови для збільшення платоспроможності підприємства та ріст високоліквідних.

Крім того, необхідно враховувати вплив інфляційного фактора. Темп приросту майна перевищує макроекономічний показник рівня інфляції, що означає зростання не тільки номінальної (балансової), а й реальної вартісної оцінки активів. За 2018 рік валюта балансу збільшилася на 13,7 % а рівень інфляції склав 10,9 %. У цьому випадку зростання реальної вартісної оцінки активів становитиме 2,5 % ($1,078 \div 1,046 * 100\%$).

Узагальнюючи проведені дослідження активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 – 2018 рр. можна зробити такі висновки:

- кожен рік зростає балансова вартість майна; зменшується питома вага оборотних активів з 62,5% на початок 2016 року до 35,4% на кінець 2018 р.; зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.;
- зменшується питома вага виробничих запасів з 4,9% на початок 2016 року до 3,1% в кінці 2018 року; стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості та дебіторська заборгованість за виданими авансами;
- при формуванні капіталу перевагу надається залученню короткострокових позикових коштів, зокрема, у вигляді короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Цей вид заборгованості є безоплатним джерелом фінансування поточної діяльності, але в тому випадку, якщо підприємство не порушує свої зобов'язання за договорами з партнерами з господарської діяльності;
- особливістю є зростання обсягу нерозподіленого прибутку з 4 772 435 тис.грн. на початок 2016 р. до 19 586 620 тис.грн. на кінець 2018 р., що

свідчить про акумулювання коштів для вирішення питань інвестування та економічного розвитку підприємства.

За критерієм акумулювання нерозподіленого прибутку можна стверджувати, що фінансові ресурси підприємства формуються ефективно.

Динаміка структури активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» представлена на рис. 2.3 – 2.4.

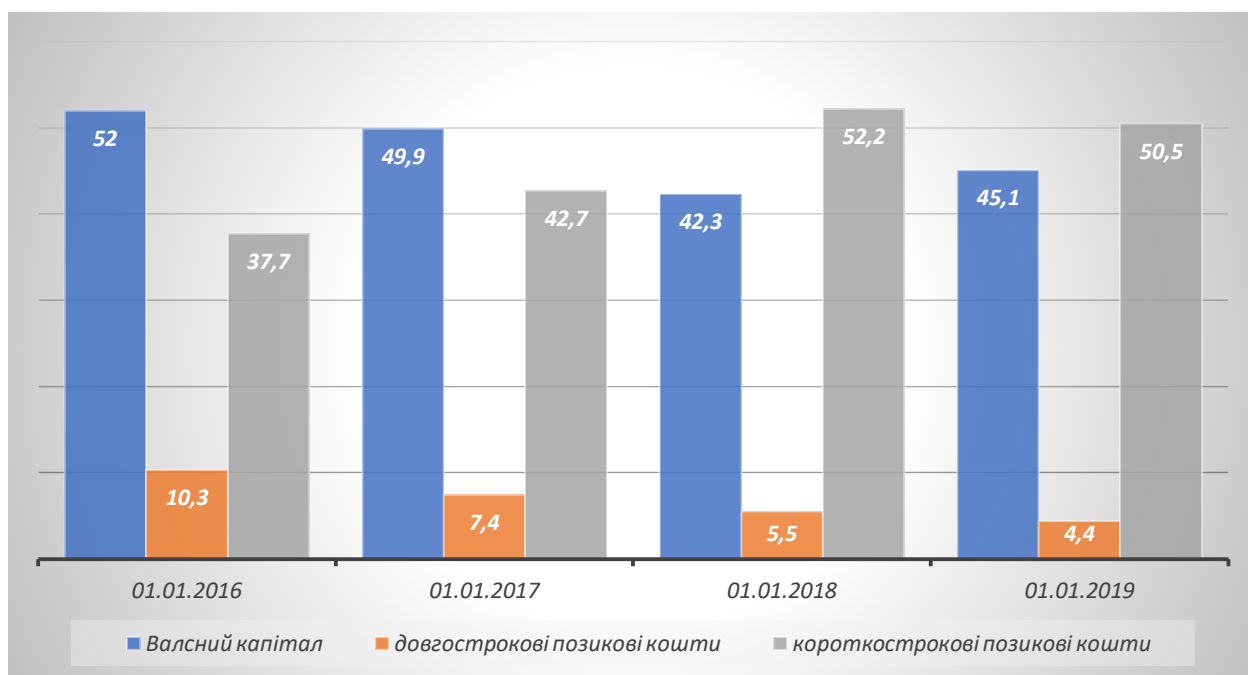

Рис. 2.3. Динаміка структури капіталу у 2016 – 2018 рр.

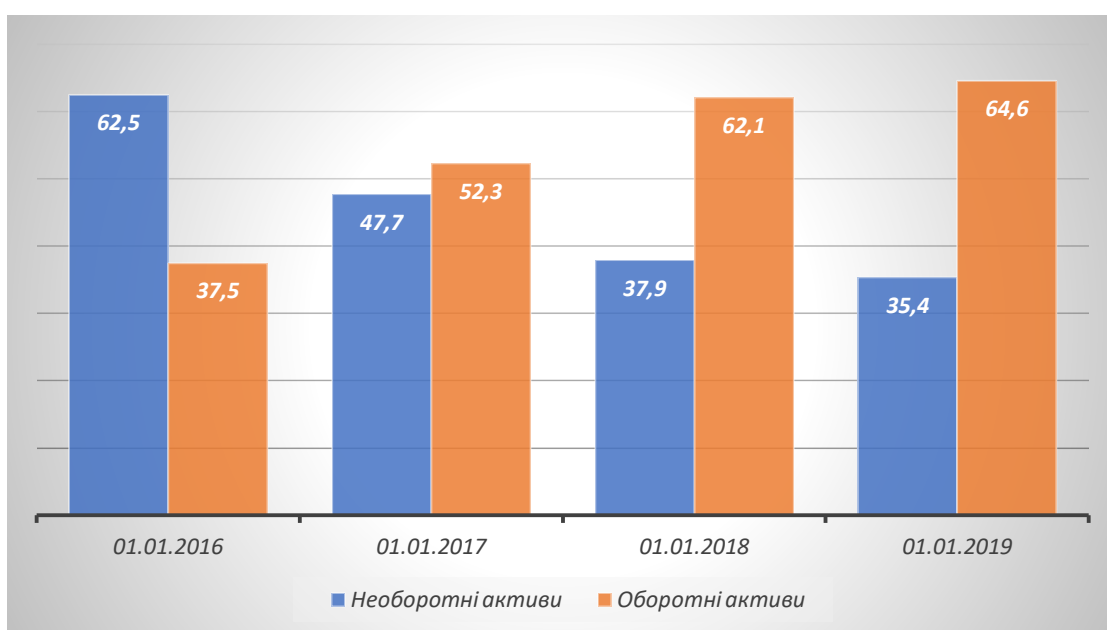

Рис. 2.4. Динаміка структури активів у 2016 – 2018 рр.

2.4. Дослідження показників ефективності використання фінансових ресурсів підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Для підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом підприємства необхідно брати до уваги всі можливі важелі та фактори впливу. Необхідно чітко розрізняти чинники, які будуть мати позитивний вплив на управління фінансовими ресурсами підприємства та його загальний розвиток. У час трансформаційних процесів в економіці України підприємства повинні намагатися розширити і поглибити дослідження у сфері теорії та практики ефективного та оптимального використання фінансових ресурсів підприємства. Такі дослідження дадуть змогу оптимізувати структуру наявних ресурсів, зменшити витрати на оплату залучених коштів, покращити ефективність використання наявних фінансових ресурсів. На думку більшості вітчизняних науковців [24 – 29] ефективність використання фінансових ресурсів може бути визначена за допомогою відносних показників (системи коефіцієнтів – платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності).

Результати розрахунку коефіцієнтів платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки коефіцієнтів платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік		2018 рік	
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на кінець року	відхилення за рік	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	6	7	9	10
коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	0,78	1,043	0,261	1,076	0,033	1,213	0,137
коефіцієнт покриття	0,997	1,224	0,227	1,190	-0,034	1,318	0,128
коефіцієнт швидкої ліквідності	0,338	0,737	0,399	0,863	0,126	1,014	0,151

коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,068	0,068	0	0,119	0,000	0,022	0
-----------------------------------	-------	-------	---	-------	-------	-------	---

До показників оцінки ліквідності відносять показник поточної (показує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань), нормативним є значення в рамках 1-3, однак більш бажаним є значення 2-3. Показник нижче нормативного свідчить про проблемний стан платоспроможності, адже оборотних активів недостатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями. Коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів. Нормальним значенням даного коефіцієнта вважається 1,5...2,5, але не менше 1. Однак на його рівень впливає галузева належність підприємства, структура запасів, стан дебіторської заборгованості, тривалість виробничого циклу й інші фактори. А також коефіцієнт термінової ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт загальної ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,78, на кінець року він дорівнює 1,043. Впродовж 2017 року рівень показника суттєво не змінився, а на кінець 2018 року він дещо зріс до 1,213. Обсяг оборотних активів у співвідношенні до довгострокових та короткострокових позикових коштів практично однаковий, лише на кінець 2018 року на 0,2 перевищує. Коефіцієнт покриття на початок 2016 року становить 0,997, тобто вартісний обсяг оборотних активів дорівнює вартісному обсягу короткострокових зобов'язань. Впродовж 2016 року рівень показника зростає до 1,224, а в 2017 році він знизився до 1,19, в кінці 2018 року він становив 1,318. Коефіцієнт термінової ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,338, на кінець року 0,737, на кінець 2017 року – 0,863, а на кінець 2018 року – 1,014. Таким чином, коефіцієнт покриття і рівень термінової ліквідності також можна вважати достатнім для того, щоб ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» вважалось платоспроможним.

Наступна група показників – показники фінансової стійкості.

**Аналіз динаміки коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ ЗМК
«Запоріжсталь»**

Показники оцінювання фінансової стійкості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
коефіцієнт фінансової автономії	0,520	0,499	-0,021	0,499	0,423	-0,076	0,423	0,438	0,015
коефіцієнт фінансової залежності	1,922	2,006	0,084	2,006	2,363	0,357	2,363	2,281	-0,082
коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,201	0,043	0,244	0,043	0,104	0,061	0,104	0,193	0,089
коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,480	0,501	0,021	0,501	0,577	0,076	0,577	0,533	-0,044
коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,922	1,006	0,084	1,006	1,363	0,357	1,363	1,216	-0,147

Коефіцієнт фінансової автономії за твердженням аналітиків повинен бути більше 0,5. На початок 2016 року коефіцієнт фінансової автономії дорівнює 0,52, тобто має місце співвідношення: $\frac{\text{Власний капітал}}{\text{залучений капітал}} = \frac{50\%}{50\%}$. Таке співвідношення є оптимальним з точки зору відносної незалежності підприємства від позикових коштів, але в реальному бізнесі відбувається не завжди так. Показник фінансової автономії – один з найбільш важливих коефіцієнтів фінансової стійкості. Він дорівнює співвідношенню власного капіталу компанії до всіх фінансових ресурсів. Значення показника говорить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Нормативне значення показника знаходиться в межах 0,4 - 0,6.

На початок 2016 року коефіцієнт фінансової автономії дорівнює 0,52. Таке співвідношення є оптимальним з точки зору відносної незалежності підприємства від позикових коштів. Впродовж 2017 року рівень показника знижується на 0,423, а в 2018 році зростає до 0,438. Ці значення знаходяться в межах норми, тому на даному етапі аналізу вважаємо, що підприємство є фінансово стійким.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта фінансової автономії. Він розраховується як співвідношення пасивів до власного капіталу. Значення показника говорить про те, скільки фінансових ресурсів використовує компанія на кожну гривню власного капіталу. Коефіцієнт фінансової залежності на початок 2016 року становить 1,922, на кінець року – 2,006, на кінець 2017 року 2,363, а на кінець 2018 року 2,281, тобто впродовж аналізованого періоду спостерігається зростання залежності підприємства від короткострокових позикових коштів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу на початок 2016 року має від'ємне значення (-0,201) та свідчить про капіталізацію власного капіталу. Впродовж 2016 року коефіцієнт має рівень 0,043 – 0,061, тобто невелика частка власного капіталу перебуває у мобільній формі; на кінець 2017 року коефіцієнт дорівнює 0,193, тобто частка власного капіталу в мобільній формі зростає. Все це свідчить про зростання ефективності використання власного капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Розрахунок показника концентрації позикового капіталу проводиться шляхом ділення поточних і довгострокових зобов'язань компанії на суму активів. Коефіцієнту концентрації позикового капіталу на початок 2016 року становить 0,48, на кінець року 0,501, на кінець 2017 року – 0,577, а на кінець 2018 року – 0,533. Ми бачимо, що концентрація позикового капіталу поступово зростає, але вона не перевищує 58% на кінець 2017 р., до кінця 2018 р. концентрація декілька знижується.

Наступна група показників – показники оборотності. Вони показують ефективність обороту ресурсів та представлені в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка показників ефективності використання ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	01.01.2016	01.01.2017	відхилення за рік	01.01.2017	01.01.2018	відхилення за рік	01.01.2018	01.01.2019	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
продуктивність праці, тис. гривень / особу	2 242,9	2 368,8	126,0	2 368,8	4 137,6	1 768,8	4 137,6	5 666,1	1 528,5
фондовіддача, гривень / гривень	2,163	2,055	-0,108	2,055	2,526	0,471	2,526	2,851	0,325
оборотність запасів, оборотів (ОЗО)	3,515	3,072	-0,443	3,072	4,155	1,083	4,155	4,823	0,668
час обороту запасів (ЧОЗ), днів	102	117	15	117	87	-31	87	75	-12
час обороту кредиторської заборгованості (ЧОКЗ), днів	202	264	62	264	263	0	263	267	4
тривалість операційного циклу (ТОЦ), днів	305	381	76	381	350	-31	350	342	-8
тривалість фінансового циклу, дн.	102	117	15	117	87	-31	87	75	-12
оборотність власного капіталу, об.	2,382	1,850	-0,532	1,850	2,014	0,164	2,014	2,071	0,057

Продуктивність праці впродовж 2016 – 2018 рр. має тенденцію до зростання, що є позитивним чинником, який характеризує використання трудових ресурсів. Так. За 2015 рік продуктивність праці склала 2242,9 тис.грн. на одну особу, за 2016 рік – 2368,8 тис.грн. на одну особу, за 2017 рік – 4147,6 тис.грн. на одну особу, а за 2018 рік – 5666,1 тис.грн. на одну особу. Можна стверджувати, що впродовж 2015 – 2018 рр. ПАТ МК «Запоріжсталь» ефективно використовує трудові ресурси, що дозволяє не тільки сплачувати заробітну плату своєчасно та в повному обсязі, а і реалізовувати політику мотивації персоналу до кращих результатів праці шляхом їх преміювання за трудові досягнення.

Наступним показником ефективності використання ресурсів, а саме основних засобів, є показник фондівіддачі. Фондовіддача – це відношення вартості випущеної продукції у вартісному виразі до середньорічної вартості основних виробничих фондів. Вона виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних виробничих фондів. У 2015 році він склав 2,163 у 2016 році – 2,055, у 2017 році – 2,526, у 2018 році – 2,851, с цього можна спостерігати підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

Також спостерігається незначне, але також уповільнення оборотності запасів у 2015 – 2016 рр. Так, у 2015 році тривалість обороту запасів становила 102 дн., у 2016 році 117 дн. У 2017 році оборотність запасів вже становить 87 днів, а у 2018 році 75 дні. Час обороту кредиторської заборгованості у 2015 році становить 202 дн., у 2016 р. 264 дн., у 2017 р. 263 дн., у 2018 р. 267 днів.

Таким чином, впродовж аналізованого періоду підприємство практично не змінювало політику управління кредиторською заборгованістю, але спостерігається підвищення терміну повернення коштів і, як наслідок, зростання залежності підприємства від позикових коштів у вигляді кредиторської заборгованості (кошти клієнтів). За результатами аналізу коефіцієнтів оборотності нами розраховано тривалість операційного та фінансового циклів ПАТ МК «Запоріжсталь».

Важливими з точки зору фінансового управління також є зміни тривалості фінансового циклу (циклу повного обороту грошових коштів ПАТ МК «Запоріжсталь»). Тривалість фінансового циклу у 2015 році дорівнює 102 дні, у 2016 році 117 днів, у 2017 році 87 днів, а у 2018 році 75 днів. Така динаміка може вважатись позитивною тому, що скорочення тривалості фінансового циклу свідчить про оптимізацію залучення та відволікання грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності ПАТ МК «Запоріжсталь». Зрозуміло, що у 2018 році впродовж 75 днів підприємство ПАТ МК «Запоріжсталь» потребує пошуку додаткових джерел фінансування своєї поточної діяльності.

Наступними показниками ефективності є показники рентабельності (табл. 2.11).

Рентабельність – відносний показник економічної ефективності. Рентабельність комплексно відображає ступінь ефективності використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів, а також природних багатств. Коефіцієнт рентабельності розраховується як відношення прибутку до активів, ресурсів або потоків, що її формують. Може виражатися як в прибутку на одиницю вкладених коштів, так і в прибутку, який несе в собі кожна отримана грошова одиниця.

Рентабельність продукції підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2015 році становить 33,1%, у 2016 році цей показник зростає до 39,9%, у 2017 році рентабельність продукції становить лише 22%, а у 2018 році рентабельність продукції становила 19,7%, тобто спостерігається негативна тенденція зниження конкурентних позицій підприємства на товарному ринку. Доволі позитивною можна назвати динаміку рентабельність власного капіталу. На початку 2016 року 13,7%, найкращий результат у кінці 2016 року 26,2%, у 2017 році – 14,4%, а у 2018 році – 16,5%. У 2018 році рентабельність власного капіталу більше ніж у 2016 і 2017 рр., що є гарним результатом.

Таблиця 2.11

Динаміка показників рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Показники рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	01.01.2016	01.01.2017	відхилення за рік	01.01.2017	01.01.2018	відхилення за рік	01.01.2018	01.01.2019	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
рентабельність продукції, %	33,1	39,9	6,8	39,9	22,0	-17,9	22,0	19,7	-2,3
рентабельність діяльності, %	5,7	14,1	8,4	14,1	7,2	-7,0	7,2	8,0	0,8
рентабельність активів, %	6,8	13,3	6,5	13,3	6,5	-6,8	6,5	7,1	0,6
рентабельність сукупного капіталу, %	6,8	13,3	6,5	13,3	6,5	-6,8	6,5	7,2	0,7
рентабельність власного капіталу, %	13,7	26,2	12,5	26,2	14,4	-11,7	14,4	16,5	2,1
період окупності власного капіталу	7,301	3,821	-3,480	3,821	6,931	3,110	6,931	6,052	-0,879

Завдяки підвищенню завантаження виробничих потужностей, високою ціною продукції підприємства на товарному ринку рентабельність активів зросла з 6,8% у 2015 році до 13,3% у 2016 році. Але у 2017 році вона знизилась до 6,5%, а у 2018 році піднялась лише до 7,1%, що є трохи більшим за 2015 рік. Тобто за рентабельністю активів 2016 рік був найсприятливішим для підприємства. Можна зробити висновок, що ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є достатньо рентабельним підприємством, і в цій галузі залишається лідером в Запорізькій області, але існують певні негативні тенденції, які потребують додаткового аналізу.

Висновки до розділу 2

ПАТ МК «Запоріжсталь» – підприємство з повним металургійним циклом, яке займає лідируючі місця по виробництву сталі в Україні, обсягам експорту, постачанням валюти, а також податковим відрахуванням. Діяльність підприємства пов'язана з виробництвом та збутом агломерату, чавуну, сталі та феросплавів, чорних та кольорових металів, металоконструкції, холодного та гарячого листового прокату з вуглецевих та нержавіючих сталей, гнутих профілей, труб, фітінгів для труб зі сталі, жерсті, кисню, азоту, інертних газів, іншої виробничої металургійної продукції.

Основними споживачами продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є вітчизняні та закордонні виробники зварних труб, підприємства автомобільного, сільськогосподарського, транспортного машинобудування, виробники побутової техніки.

Фінансові результати діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» значною мірою залежать від світових цін та попиту на сталь і металургійні вироби, залізну руду та вугілля. На ціни металургійних виробів впливає безліч факторів, включаючи глобальні економічні умови, попит, світові виробничі потужності, коефіцієнт використання потужностей, витрати на сировину, обмінні курси валют та вдосконалення процесів виготовлення сталі.

Динаміка основних фінансових результатів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» виконаний на підставі даних фінансової звітності і показує, що темп росту собівартості реалізованої продукції у 2016 – 2017 рр. складає 161,65% та випереджує темп росту чистого доходу від реалізації продукції (140,98%), що свідчить про неефективну політику управління витратами, що відносяться до собівартості. Це також свідчить про зниження обсягу власних фінансових ресурсів підприємства. У цьому ж періоді темп росту валового прибутку, операційного прибутку та чистого прибутку менше 100%, тобто абсолютні показники прибутку знижуються, а прибуток є головним фінансовим ресурсом розвитку підприємства.

У 2018 р. у порівнянні з 2017 р. темп росту собівартості складає 128,99%, він перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції (126,54%), але не суттєво, що позитивно позначилось на темпі росту валового прибутку (він склав 92,6%), але темп росту операційного прибутку та чистого прибутку значно нижче за показники попереднього періоду.

Таким чином, за період 2016 – 2018 рр. при рості чистого доходу від реалізації продукції спостерігається зниження всіх показників прибутку: валового, операційного та чистого. Зауважимо, що саме чистий прибуток є джерелом інвестиційного та інноваційного розвитку підприємства, тому в аналізованому періоді ми спостерігаємо зниження фінансових можливостей підприємства для розвитку, що спричинено зниженням обсягів власних фінансових ресурсів.

Джерела формування капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» на початок 2016 року складають 30 093 898 тис.грн., а в кінці року 40 482 468 тис.грн., при цьому власний капітал становить 52%, а на кінець року 49,9%, тобто капітал підприємства сформований практично у відношенні 50/50 власний до позикового капіталу. Це свідчить про нормальну фінансову стійкість підприємства. Важливою структурною складовою власного капіталу є нерозподілений прибуток. У підприємства впродовж 2016 року нерозподілений прибуток зростає з 4772435 тис.грн. на 01.01.2016 р. до 10392611 тис.грн. на 31.12.2016 р., тобто накопичення чистого прибутку становить 5620176 тис.грн. Така динаміка нерозподіленого прибутку свідчить, що підприємство підвищило рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом. Резервний капітал на протязі всього 2016 року становить 506 200 тис.грн. та не змінюється, тобто це є ознакою фінансової стабільності підприємства, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості.

Підприємство має довгостроковий банківський кредит, який на початок року складає 741223 тис.грн., а на кінець року 797778 тис.грн., впродовж 2016 року додаткового залучення довгострокових позикових коштів не відбувалось.

Зміна залишку заборгованості – перехідна сума, що свідчить про рух коштів за цією заборгованістю.

Також підприємство має відстрочені податкові зобов'язання, які на кінець року становлять 914766 тис.грн.; інші довгострокові зобов'язання 45053 тис.грн.; довгострокові забезпечення 1254424 тис.грн.; цільове фінансування 479 тис.грн. Загальна сума довгострокової заборгованості на початок року складає 3112375 тис.грн., а на кінець року – 3 012500 тис.грн., темп росту загальної заборгованості складає 96,8%. Тобто впродовж 2016 р. суттєвих змін в складі та обсягах довгострокових зобов'язань у підприємства не відбувалось.

Заборгованість за короткостроковим кредитом, який належить ПАТ ЗМК «Запоріжсталь», на початок року становить 2690828 тис.грн., а на кінець року 2985146 тис.грн., темп росту заборгованості складає 110,9%.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 5679226 тис.грн., на кінець року 11282625 тис.грн., збільшилась на 5 603 399 тис. грн., темп росту заборгованості становить 198,7%. Збільшення її частки в джерелах формування капіталу з 18,9 % на початку року до 27,9 % на кінець року свідчить про погіршення стану розрахунків підприємства з кредиторами. Інші види поточної кредиторської заборгованості мають характер перехідних залишків за розрахунками по оплаті праці, по страхуванню, з одержаних авансів і т.д. Звертають на себе увагу інші поточні зобов'язання, які на початок року становили 2291268 тис.грн., а на кінець року 2638293 тис.грн., темп росту зобов'язань складає 115,1%. Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 37,6%, а на кінець року 42,7%.

До негативної тенденції у стані капіталу як фінансових ресурсів підприємства за показниками структури пасивів належить підвищення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 231,8% в кінці 2016 року. Структура капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році

свідчить про необхідність виживання заходів щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

Структура капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році свідчить про необхідність виживання заходів щодо поліпшення структури фінансових ресурсів з точки зору використання їх у господарській діяльності задля отримання прибутку.

В цілому за 2016 – 2018 рр. спостерігається стабільна тенденція зниження питомої ваги власного капіталу в структурі капіталу підприємства, що свідчить про зниження обсягу власних фінансових ресурсів.

На початок 2016 року загальна вартість майна ПАТ МК «Запоріжсталь» складає 30093898 тис.грн., на кінець року 40482468 тис.грн., тобто на 10388570 тис.грн. більше, а темп росту вартості майна становить 134,5%. Зростання вартості майна підприємства відбулось за рахунок *зростання*: на 7 112 тис.грн. балансової вартості нематеріальних активів; на 665 442 тис.грн. залишків незавершених капітальних інвестицій; на 447 тис.грн. балансової вартості інвестиційної нерухомості; на 458444 тис.грн. балансової вартості залишків запасів; дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 939218 тис.грн.; на 742185 тис.грн. дебіторської заборгованості за виданими авансами; іншої поточної дебіторської заборгованості на 6 663 738 тис.грн.; на 638 681 тис.грн. інших оборотних активів. Це свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства, тобто збільшення валюти балансу з 30 093 898 тис.грн. на початок 2016 року до 40 482 468 тис.грн. на кінець 2016 року, що вказує на зміцнення економічного потенціалу підприємства, зростання його виробничих можливостей. Взагалі у 2016 році суттєві зміни в структурі активів відбулись за рахунок зміни іншої поточної дебіторської заборгованості і кількості грошей на рахунках в банках.

Необоротні активи представлені насамперед первісною вартістю основних засобів, вартість яких збільшилася на 1 539 645 тис. грн, або 9,5 %. Це свідчить про поліпшення матеріальних умов для розширення основної діяльності підприємства. Зниження частки поточної дебіторської

заборгованості в майні з 17,8 % на початок 2016 року до 15,5 % на кінець 2016 року свідчить про відчутне поліпшення стану розрахунків підприємства з дебіторами. Серед видів оборотних активів найбільший темп зростання мають гроші на рахунках в банках (в 2,65 раза), їх частка в майні станом на кінець 2016 року підвищилася до 2,5 %, що створює передумови для кращого оцінювання ліквідності балансу та платоспроможності підприємства. Можна зазначити, що така тенденція змін в активах свідчить про зростання господарського обороту підприємства. Така гіпотеза підтверджується зростанням обсягу чистого доходу від реалізації продукції, темп росту якого у 2016 році становить 105,61%.

Про негативні характеристики майнового стану свідчить, збільшення темпу приросту виробничих запасів за 2016 рік, який склав 114,4 % і перевищує темп приросту основних засобів (99 %), при цьому частка виробничих запасів у майні знизилася з 4,9 до 4,2 %. Така динаміка вказує на зниження рівня забезпеченості основних засобів матеріальними оборотними ресурсами; вартість готової продукції і товарів збільшилася на 497 965 тис. грн (138,4 %), їх частка в майні зросла з 4,3 до 4,4 %, що може свідчити про зниження ефективності маркетингової політики підприємства.

Слід також зауважити, що у 2016 році спостерігається позитивна тенденція зростання обсягу грошових коштів на кінець року на 640435 тис.грн. І хоча це залишки грошових коштів лише на дату складання балансу, ми відмічаємо, що у підприємства збільшились ці залишки, що свідчить про зростання грошового обороту ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році.

В цілому можна стверджувати, що капітал, інвестований на формування активів, розміщено ефективно.

Узагальнюючи проведені дослідження активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 – 2018 рр. можна зробити такі висновки:

- кожен рік зростає балансова вартість майна; зменшується питома вага оборотних активів з 62,5% на початок 2016 року до 35,4% на кінець 2018

- p.; зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.;
- зменшується питома вага виробничих запасів з 4,9% на початок 2016 року до 3,1% в кінці 2018 року; стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості та дебіторська заборгованість за виданими авансами;
 - при формуванні капіталу перевагу надається залученню короткострокових позикових коштів, зокрема, у вигляді короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Цей вид заборгованості є безоплатним джерелом фінансування поточної діяльності, але в тому випадку, якщо підприємство не порушує свої зобов'язання за договорами з партнерами з господарської діяльності;
 - особливістю є зростання обсягу нерозподіленого прибутку з 4 772 435 тис.грн. на початок 2016 р. до 19 586 620 тис.грн. на кінець 2018 р., що свідчить про акумулювання коштів для вирішення питань інвестування та економічного розвитку підприємства.

За критерієм акумулювання нерозподіленого прибутку можна стверджувати, що фінансові ресурси підприємства формуються ефективно.

Коефіцієнт загальної ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,78, на кінець року він дорівнює 1,043. Впродовж 2017 року рівень показника суттєво не змінився, а на кінець 2018 року він дещо зріс до 1,213. Обсяг оборотних активів у співвідношенні до довгострокових та короткострокових позикових коштів практично однаковий, лише на кінець 2018 року на 0,2 перевищує. Коефіцієнт покриття на початок 2016 року становить 0,997, тобто вартісний обсяг оборотних активів дорівнює вартісному обсягу короткострокових зобов'язань. Впродовж 2016 року рівень показника зростає до 1,224, а в 2017 році він знизився до 1,19, в кінці 2018 року він становив 1,318. Коефіцієнт термінової ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,338, на кінець року

0,737, на кінець 2017 року – 0,863, а на кінець 2018 року – 1,014. Таким чином, коефіцієнт покриття і рівень термінової ліквідності також можна вважати достатнім для того, щоб ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» вважалось платоспроможним.

На початок 2016 року коефіцієнт фінансової автономії дорівнює 0,52. Таке співвідношення є оптимальним з точки зору відносної незалежності підприємства від позикових коштів. Впродовж 2017 року рівень показника знижується на 0,423, а в 2018 році зростає до 0,438. Ці значення знаходяться в межах норми, тому на даному етапі аналізу вважаємо, що підприємство є фінансово стійким.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта фінансової автономії. Він розраховується як співвідношення пасивів до власного капіталу. Значення показника говорить про те, скільки фінансових ресурсів використовує компанія на кожну гривню власного капіталу. Коефіцієнт фінансової залежності на початок 2016 року становить 1,922, на кінець року – 2,006, на кінець 2017 року 2,363, а на кінець 2018 року 2,281, тобто впродовж аналізованого періоду спостерігається зростання залежності підприємства від короткострокових позикових коштів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу на початок 2016 року має від'ємне значення (-0,201) та свідчить про капіталізацію власного капіталу. Впродовж 2016 року коефіцієнт має рівень 0,043 – 0,061, тобто невелика частка власного капіталу перебуває у мобільній формі; на кінець 2017 року коефіцієнт дорівнює 0,193, тобто частка власного капіталу в мобільній формі зростає. Все це свідчить про зростання ефективності використання власного капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Розрахунок показника концентрації позикового капіталу проводиться шляхом ділення поточних і довгострокових зобов'язань компанії на суму активів. Коефіцієнту концентрації позикового капіталу на початок 2016 року становить 0,48, на кінець року 0,501, на кінець 2017 року – 0,577, а на кінець 2018 року – 0,533. Ми бачимо, що концентрація позикового капіталу

поступово зростає, але вона не перевищує 58% на кінець 2017 р., до кінця 2018 р. концентрація декілька знижується.

Продуктивність праці впродовж 2016 – 2018 рр. має тенденцію до зростання, що є позитивним чинником, який характеризує використання трудових ресурсів. Так. За 2015 рік продуктивність праці склала 2242,9 тис.грн. на одну особу, за 2016 рік – 2368,8 тис.грн. на одну особу, за 2017 рік – 4147,6 тис.грн. на одну особу, а за 2018 рік – 5666,1 тис.грн. на одну особу. Можна стверджувати, що впродовж 2015 – 2018 рр. ПАТ МК «Запоріжсталь» ефективно використовує трудові ресурси, що дозволяє не тільки сплачувати заробітну плату своєчасно та в повному обсязі, а і реалізовувати політику мотивації персоналу до кращих результатів праці шляхом їх преміювання за трудові досягнення.

Важливими з точки зору фінансового управління також є зміни тривалості фінансового циклу (циклу повного обороту грошових коштів ПАТ МК «Запоріжсталь»). Тривалість фінансового циклу у 2015 році дорівнює 102 дні, у 2016 році 117 днів, у 2017 році 87 днів, а у 2018 році 75 днів. Така динаміка може вважатись позитивною тому, що скорочення тривалості фінансового циклу свідчить про оптимізацію залучення та відволікання грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності ПАТ МК «Запоріжсталь». Зрозуміло, що у 2018 році впродовж 75 днів підприємство ПАТ МК «Запоріжсталь» потребує пошуку додаткових джерел фінансування своєї поточної діяльності.

Рентабельність продукції підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2015 році становить 33,1%, у 2016 році цей показник зростає до 39,9%, у 2017 році рентабельність продукції становить лише 22%, а у 2018 році рентабельність продукції становила 19,7%, тобто спостерігається негативна тенденція зниження конкурентних позицій підприємства на товарному ринку. Доволі позитивною можна назвати динаміку рентабельність власного капіталу. На початку 2016 року 13,7%, найкращий результат у кінці 2016 року

26,2%, у 2017 році – 14,4%, а у 2018 році – 16,5%. У 2018 році рентабельність власного капіталу більше ніж у 2016 і 2017 рр., що є гарним результатом.

Можна зробити висновок, що ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є достатньо рентабельним підприємством, і в цій галузі залишається лідером в Запорізькій області, але існують певні негативні тенденції, які потребують додаткового аналізу.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ СТАГНАЦІЇ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

3.1. Механізми оптимізації джерел формування фінансових ресурсів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»: теоретичний та прикладний аспекти

У ході розвитку ринкових відносин в Україні у багатьох підприємств можна було спостерігати нестачу фінансових ресурсів. Це обумовлено втратою власних коштів через їх неприбуткову діяльність, недосконалістю податкової системи, зростанням рівня інфляції, високою вартістю залучених ресурсів. Недостатня кількість фінансових ресурсів підприємства впливає на його виробничо – господарську діяльність та призводить до появи заборгованостей перед працівниками, державою та іншими суб'єктами господарювання. Фінансові ресурси, їх джерела фінансування та структура мають великий вплив на забезпечення виробничої діяльності підприємства.

Достатні обсяги фінансових ресурсів забезпечують безперервність виробничої діяльності підприємства, оптимальна структура розподілу призводить до зростання конкурентоспроможності продукції та ефективної діяльності, а стабільні джерела функціонування зміцнюють його платоспроможність. На сьогодні джерела формування фінансових ресурсів нестабільні. Для забезпечення виробничої діяльності підприємствам недостатньо власного капіталу. Розподіл власного капіталу не відповідає оптимальним розмірам, що спонукає до збільшення матеріальних запасів або ж їх дефіциту. Фінансове забезпечення виробничої діяльності підприємства проводиться за допомогою фінансового планування, за допомогою якого можливо визначити обсяги та джерела фінансових ресурсів, обсяги збуту продукції та економічне становище підприємства [30, с. 277].

Формування оптимальної структури фінансових ресурсів підприємства є складним та важливим елементом формування капіталу підприємства [31, с. 315].

Підприємство має побудувати структуру джерел фінансування спираючись на цілі та критерії оптимізації. Цих цілей може бути декілька. Комплекс цих цілей буде визначатися комплексом використовуваних фінансових ресурсів підприємства. Такими цілями можуть бути: *зростання доходу власників підприємства від їх участі у капіталі*, забезпечення контролю підприємства та інші цілі. Виходячи із цих цілей керівництво підприємства зацікавлене у залученні якнайбільших обсягів фінансових ресурсів. Залучення цих ресурсів забезпечить максимальний розвиток підприємства та збереже певний рівень прибутковості. Для розширення діяльності підприємству потрібно *збільшити суму власного капіталу*. Зростання його суми призведе до скорочення суми залучених коштів, підвищить його кредитоспроможність та фінансову незалежність [32, с. 139].

Для того щоб підприємство за недостатнього рівня фінансування не стикнулося із певними негативними явищами, фінансові менеджери змушені *розробити політику джерел формування фінансових ресурсів* підприємства. Наявність необхідних розмірів фінансових ресурсів збільшать фінансову стійкість та платоспроможність підприємства [33, с. 42].

Оптимізація фінансових ресурсів підприємства є однією з важливих задач фінансового менеджменту. На ефективність формування фінансових ресурсів впливає ефективність менеджменту підприємства. На українських підприємствах рівень менеджменту невисокий. Це проявляється відсутністю цілісного підходу до питань фінансового управління підприємством, неналагодженій системі відносин між працівниками і керівниками, недостатньому досвіді фінансового управління. Фінансові менеджери не володіють навиками практичного застосування фінансового аналізу на основі якого приймаються управлінські рішення. Вирішити проблему із недостатньою кваліфікацією менеджерів можна за допомогою проведення

бізнес-тренінгів, введенням системи фінансового контролінгу та впровадженні ефективної інформаційної системи [34, с. 16].

Підприємство, що у своїй діяльності використовує тільки власний капітал, який має найвищу фінансову стійкість, але немає приросту прибутку на вкладений власний капітал, а підприємство, що використовує залучені кошти, має вищий фінансовий потенціал та можливості приросту рентабельності власних фінансових ресурсів, але немає такої ж високої фінансової стійкості [35, с. 109]. Мова йде про ефект фінансового важеля.

Так, для розширення своєї діяльності у майбутньому підприємству необхідно збільшити розміри власного капіталу. Це можна зробити шляхом накопичення нерозподілених прибутків підприємства або шляхом залучення фінансових ресурсів від власників підприємства [32, с. 139]. Вагому частку у формуванні фінансових ресурсів підприємства відіграє вибір джерел фінансових ресурсів підприємства, однак на практиці підприємства не можуть бути використані всі джерела формування. Це насамперед пов'язано з відсутністю підтримки в Україні, з боку держави, малого та середнього бізнесу; неможливістю одержання державних субсидій; не вигідністю користування кредитами банків з причини високих, іноді навіть нереальних відсотків. Важливим джерелом формування і підтримки на необхідному рівні власних фінансових коштів є амортизаційні відрахування і повне відновлення основних фондів підприємства [36, с. 36 - 38].

Під час вибору оптимальної стратегії фінансування необхідно обирати відповідні джерела, обсяги грошових потоків, періоди надходження та терміни повернення, усе це повинне забезпечувати фінансування підприємства в повному обсязі та ефективність використання капіталу для можливості виконання взятих на себе зобов'язань. Під час оцінювання вартості джерел фінансування присутні недоліки, які не дозволяють прийняти найкраще рішення навіть при виборі оптимального методу. Найбільш поширеними з них є:

- переважно звертається увага тільки на плату за користування позичковими коштами без врахування додаткових витрат, не враховуючи те, що їх сума може бути значною;
- не звертається увага на час, який при довгостроковому фінансуванні може вплинути на вартість залучених коштів, сум платежів за користування ними та повернення боргу;
- критерій оптимізації не завжди є аргументованим;
- економіко-математична модель, не враховує значних обмеження, які пов'язані із забезпеченням фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Усі ці недоліки можуть впливати не тільки на довгострокове фінансування, а і на короткострокове. При виборі варіанту для фінансового забезпечення на довготривалу перспективу ступінь їх значущості та вплив на економічну доцільність варіанту фінансування є суттєвим. Практично встановлено, що використання окремих методів структури ресурсів підприємства можна отримати різні результати. Тому для конкретнішої оцінки витрат для фінансування та уникнення недоліків потрібно розглянути вартість фінансових ресурсів, тобто ту суму коштів, яка виплачуються за використання певного обсягу залучених фінансових ресурсів на протязі терміну їх використання. Існує комплексна модель оптимізації джерел фінансування підприємства. Застосування даної моделі не тільки забезпечує при проведенні оптимізації структури фінансових ресурсів врахування всіх розглянутих вище критеріїв, а і дає змогу оптимізувати структуру позичкового капіталу. Але, у критерію мінімізації рівня фінансових ризиків автор пропонує розглядати коефіцієнт автономії, тому дана методика пропонується для підприємств на початковому етапі свого розвитку, створенні нового підприємства, при зміні розмірів існуючого підприємства, при вирішенні питань про реінвестування прибутку.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємства фінансування необоротних та оборотних активів може буде проведене за рахунок власного

капіталу та кредиту на тривалий термін. Інша половина змінної частини оборотних активів буде фінансуватися за рахунок кредиту на короткий термін, товарного кредиту та кредиторської заборгованості підприємства. Таким чином, така модель дозволить створити більш раціональну та ефективну діяльність, яка забезпечить для підприємства зростання рентабельності власного капіталу, зниження середньозваженої вартості капіталу, зростання фінансової спроможності підприємства та мінімізацію фінансових ризиків.

Вагома частка належить структурі джерел формування фінансових ресурсів та їх питомій вазі. Частина залучених фінансових ресурсів до фінансової діяльності підприємства додає витрати на сплату відсотків за кредити, дивідендів за акціями і облігаціями та призводить до певних проблем ліквідності балансу [37, с. 100 – 115].

Підприємства мають потребу у достатньому обсязі фінансування своєї діяльності, яке залежить від обігу його активів та пасивів. Оптимальним варіантом передбачено, що підприємство фінансується переважно за допомогою *довгострокових пасивів*, а прирівняні до них засоби за рахунок довгострокових джерел.

Ще одним із видів фінансування є фінансування за рахунок *нерозподіленого прибутку* підприємства. Якщо у підприємства є достатня сума власних фінансових ресурсів то за рахунок цього може бути забезпечений подальший його розвиток. Високий рівень даного фінансування позитивно впливає на стан підприємства [38, с. 93].

Найважливішою проблемою формування фінансових ресурсів є низька інвестиційна привабливість українських підприємств, використання застарілих технологій, висока зношеність основних засобів, низький рівень попиту на продукцію, низька конкурентоспроможність підприємств.

Проблема низької конкурентоспроможності пов'язана з недостатнім обсягом джерел фінансування для оновлення виробничого обладнання. Також однією з важливих проблем є дефіцит ресурсів для фінансування діяльності підприємства. Це спонукає до того, що довгострокові ресурси

використовуються підприємством для вирішення поточних завдань. Результатом цього є покращення платоспроможності у короткостроковому періоді, але у довгостроковому періоді фінансова стійкість знижується [39, с. 16].

Підприємства не можуть спочатку залучати кошти, а потім перетворювати їх у фінансові ресурси. По-перше, кошти просто так на підприємство не надходять, тому що кожна залучена грошова одиниця є товаром або зобов'язанням підприємства. По-друге, кожна грошова одиниця, яка залучається підприємство уже має свій напрямок використання. У сучасних умовах підприємства не можуть довго утримувати на рахунках залучені кошти, тому що чим швидше кошти потраплять у обіг тим більшу суму прибутку можна отримати у майбутньому. Чим довше ці кошти перебуватимуть на рахунку підприємства тим більша вірогідність того, що можна отримати непередбачені збитки [36, с. 97].

Важливим фактором, що впливає на формування фінансових ресурсів у сучасних умовах є податкова система. Функціонування податкової системи, визначається взаємною узгодженістю складових податкового механізму. При цьому одним з напрямів для вирішення завдання формування ресурсів підприємства в сучасних умовах є розроблення та побудова принципів системи податкових ставок [40, с. 53].

Але, нажаль, в Україні, податкове законодавство є недосконалим, тому неможливо визначити чітко вплив податкової системи на формування оптимальної структури джерел фінансових ресурсів [41, с. 110]. У процесі утворення ресурсів підприємства важливу роль займає ринок цінних паперів, який повинен забезпечити економіку необхідними їй фінансовими ресурсами. Саме тому важливим є розвиток інфраструктури ринку цінних паперів. Сучасна інфраструктура ринку цінних паперів повинна мати здатність не тільки вирішувати завдання створення додаткових фінансових ресурсів, а й компенсувати значну частину інфляційного тиску на економіку.

Кошти повинні бути спрямовані в інвестиції, а не на поточне споживання чи розміщення в закордонних активах. Таким чином, за допомогою ефективної інфраструктури можна спрямувати значну частину вільних коштів на фондовий ринок з метою забезпечення необхідних ресурсів і ліквідності для розширення бізнесу емітентів цінних паперів [42, с. 17].

Доцільно використовувати для українських підприємств було б таке джерело фінансових ресурсів, як лізинг. Це джерело фінансових ресурсів мало використовується в Україні, хоча несе в собі значні потенційні можливості [43, с. 32]. Підприємствам в сучасних умовах не доцільно надати перевагу якомусь одному джерелу формування фінансових ресурсів. Це призводить до негативних наслідків. Доцільно було б віднести до методів формування фінансових ресурсів бб також податкове і фінансове планування. Ці методи допоможуть реалізувати функції фінансових ресурсів та проявити їх суть.

Відповідно до цього методу інтереси держави і підприємств співпадатимуть, тому що першочерговим завданням держави і підприємства в Україні, як і раніше, залишається зміцнення їх фінансової незалежності. Економічне зростання підприємства та суспільне виробництво в цілому залежить від того ефективного вирішення податкових проблем при формуванні його стратегії розвитку [44 с. 35 – 37].

Основними проблемами, які впливають на процес формування джерел фінансових ресурсів є:

- а) низький рівень інвестиційної привабливості підприємства;
- б) низький рівень фінансової прозорості для інвесторів та кредиторів;
- в) низький рівень підготовки менеджерів;
- г) відсутність цілісної системи фінансового управління підприємством

[39, с. 16].

Для удосконалення оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства можна запропонувати такі шляхи:

- 1) підвищення кваліфікації працівників, які відповідають за управління фінансами підприємств;

- 2) розроблення якісно нових підходів до організації роботи у сфері фінансування підприємства;
- 3) формування інформаційного забезпечення необхідного підприємству;
- 4) вибір ефективних джерел залучення фінансових ресурсів за допомогою проведення розрахунків вартості залучення ресурсів з кожного з джерел;
- 5) забезпечення підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів для його потреб;
- 6) покращити структури фінансових ресурсів;
- 7) забезпечення контролю за станом фінансових ресурсів за допомогою якого можна буд оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства [45, с. 90]. При дотриманні цих рекомендацій, за невеликий проміжок часу підприємство зможе оптимізувати джерела формування фінансових ресурсів та підвищити його фінансову стійкість і зберегти позиції на ринку.

Зупинимось на практичній складовій оптимізації фінансових ресурсів.

Фінансовий важіль (леверидж) характеризує використання підприємством позикових засобів, яке впливає на величину рентабельності власного капіталу. Фінансовий важіль є об'єктивний фактор, що виникає з появою позикових засобів в обсязі використовуваного підприємством капіталу, що дозволяє йому отримати додатковий прибуток на власний капітал. Ефект фінансового важеля – це приріст рентабельності власних коштів, отриманий завдяки використанню позикових засобів. Ідея фінансового важеля по американській концепції полягає в оцінці рівня ризику по коливаннях чистого прибутку, викликаним постійною величиною витрат підприємства по обслуговуванню боргу. Його дія проявляється в тому, що будь-яка зміна операційного прибутку породжує більш суттєву зміну чистого прибутку. Кількісно ця залежність характеризується показником сили впливу фінансового важеля. Він показує, у скільки разів прибуток до вирахування відсотків і податків перевершує чистий прибуток. Нижньою межею

коефіцієнта є одиниця. Чим більше відносний обсяг залучених підприємством позикових коштів, тим більше що виплачується по них сума відсотків, вище сила впливу фінансового важеля, більш варіабельна чистий прибуток. Таким чином, підвищення частки позикових фінансових ресурсів в загальній сумі довгострокових джерел коштів, що за визначенням рівносильно зростанню сили впливу фінансового важеля, за інших рівних умов, призводить до більшої фінансової нестабільності, що виражається в меншій передбачуваності величини чистого прибутку.

Чим вище сила впливу фінансового важеля, тим більше нелінійний характер набуває зв'язок між чистим прибутком і прибутком до відрахування відсотків і податків. Незначна зміна (зростання або убування) прибутку до вирахування відсотків і податків в умовах високого фінансового важеля може призвести до значної зміни чистого прибутку. Європейська концепція фінансового важеля характеризується показником ефекту фінансового важеля, що відображає рівень додатково генерованого прибутку на власний капітал при різній частці використання позикових коштів. Такий спосіб розрахунку широко використовується в країнах континентальної Європи (Франція, Німеччина та ін.) Ефект фінансового важеля показує, на скільки процентів збільшується рентабельність власного капіталу в результаті залучення позикових коштів в оборот підприємства. Він виникає в тих випадках, коли економічна рентабельність вище кредитного проценту. Ефект фінансового важеля відображає рівень отримання додаткового прибутку на власний капітал за рахунок різної частини використання позикових засобів і розраховується за формулою (табл. 3.1).

У формулі розрахунку ефекту фінансового важеля три складові. Податковий коректор фінансового важеля, який показує, якою мірою проявляється ефект фінансового важеля у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку. Податковий коректор фінансового левериджу практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка податку на прибуток установлюється законодавством.

Таблиця 3.1

Алгоритм розрахунку ефекту фінансового важеля

Показники	Формула розрахунку	Нормативне значення (позитивна тенденція)
Податковий коректор (ПКфв)	$(1 - (\text{Сума податку на прибуток} / \text{Прибуток до оподаткування}))$	Зростання
Диференціал (Дфв)	$((\text{Прибуток до оподаткування} / \text{Середньорічна вартість активів}) - (\text{Фінансові витрати} / \text{Середньорічна величина позикового капіталу}))$	> 0 , зростання
Коефіцієнт фінансового важеля (Кфв)	$(\text{Позиковий капітал}) / (\text{Власний капітал})$	≤ 1 , зменшення
Ефект фінансового важеля	$\text{ПКфв} * \text{Дфв} * \text{Кфв}$	

Разом з тим, у процесі управління фінансовим левериджем диференціал податкового коректора може бути використаний у таких випадках:

- 1) якщо за різними видами діяльності підприємствам установлені диференційовані ставки оподаткування прибутку;
- 2) якщо за окремими видами діяльності підприємство використовує податкові пільги на прибуток;
- 3) якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у вільних економічних зонах своєї країни, де діє пільговий режим оподаткування на прибуток;
- 4) якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у державах з більш низьким рівнем оподаткування на прибуток.

У цих випадках, впливаючи на галузеву або регіональну структуру виробництва, можна знизити середню ставку оподаткування прибутку, тобто підвищити вплив податкового коректора фінансового левериджу на його ефект (при інших рівних умовах).

Диференціал фінансового важеля, що характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром процента за кредит. Диференціал може бути:

- 1) позитивним, якщо рентабельність активів вище середньої ставки відсотка (ефект фінансового важеля позитивний);
- 2) рівним нулю, якщо рентабельність активів дорівнює середній ставці відсотка (ефект фінансового важеля нульовий);
- 3) негативним, якщо рентабельність активів нижче середньої ставки відсотка (ефект фінансового важеля негативний).

Коефіцієнт фінансового левериджу, що характеризує суму позиченого капіталу, який використовує підприємство, із розрахунку на одиницю власного капіталу. Виділення цих складових дозволяє цілеспрямовано керувати ефектом фінансового левериджу у процесі фінансової діяльності підприємства. Коефіцієнт фінансового левериджу – це важіль, що вказує на позитивний або негативний ефект, який отримується за рахунок відповідного значення його диференціалу. При позитивному значенні диференціала приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде позитивно впливати на підвищення приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу і, навпаки, при негативному значенні диференціалу приріст коефіцієнта фінансового левериджу збільшить темп зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Знання механізму впливу фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику дозволяє цілеспрямовано управляти вартістю і структурою капіталу підприємства.

Результати розрахунків ефекту фінансового важеля ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» наведено в табл. 3.2.

У 2015 році ефект фінансового важеля має від'ємне значення (-13,1%), тобто економічна рентабельність нижче за середню відсоткову ставку процента. В цьому періоді залучення позикових коштів є неефективним для ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

У 2016 році ситуація дещо покращилась. Ефект фінансового важеля дорівнює 4,2%, тобто від залучення позикових коштів підприємство отримало додатковий позитивний ефект.

Ефект фінансового важеля 2015-2018 рр. ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Ситуація на підприємстві
Податковий коректор (ПКФВ)	0,82	0,78	0,78	0,8	Рівень навантаження практично не змінюється
Диференціал (ДФВ)	-0,227	0,067	0,045	0,065	Рівень диференціалу змінюється з від'ємного на позитивне значення, але залишається низьким
Коефіцієнт фінансового важеля (КФВ)	0,723	0,798	1,069	1,171	Рівень коефіцієнта зростає та свідчить про посилення залежності від позикових коштів
Ефект фінансового важеля	-0,13	0,042	0,037	0,061	Рівень ефекту зростає, але має низьке значення

$$\begin{aligned}
 \text{2015 рік: } & (1 - 0,18) \times \left(\frac{2135646}{30093898} - \frac{3376174}{11323717} \right) \times \left(\frac{11323717}{15657806} \right) = \\
 & = 0,82 \times (0,071 - 0,298) \times (0,723) = -0,131
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{2016 рік: } & (1 - 0,22) \times \left(\frac{5705008}{35288183} - \frac{1365189}{14304015,5} \right) \times \left(\frac{14304015,5}{17921730} \right) = \\
 & = 0,78 \times (0,162 - 0,095) \times (0,798) = 0,042
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{2017 рік: } & (1 - 0,22) \times \left(\frac{4079502}{51234771} - \frac{880515}{24815183} \right) \times \left(\frac{24815183}{23208623,5} \right) = \\
 & = 0,78 \times (0,0796 - 0,035) \times (1,069) = 0,037
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{2018 рік: } & (1 - 0,2) \times \left(\left(\frac{5670351}{66226359} \right) - \left(\frac{704229}{33447329,5} \right) \right) \times \left(\frac{33447329,5}{28562321,5} \right) = \\
 & = 0,8 \times (0,086 - 0,0211) \times 1,171 = 0,061
 \end{aligned}$$

Аналогічна ситуація спостерігається і в 2017 році, однак рівень ефекту складає 3,7%. У 2018 році ситуація покращилась і ефект фінансового важеля складає 6,1%.

У 2018 році залежність підприємства від позикових коштів є найвищою. Очікуваного ефекту від залучення позикових коштів підприємство не отримує, прибуток, що формує підприємство має низький рівень та не покриває в

достатньому обсязі фінансові витрати, тобто економічна рентабельність не суттєво перевищує середню розрахункову ставку відсотка. Така ситуація потребує додаткових управлінських рішень стосовно управління кредиторською заборгованістю.

3.2. Напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів: зарубіжний досвід

Для забезпечення стабільного розвитку економіки України потрібно вирішити низку важливих проблем, основною з яких є підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, що спричинене зміною їх правил функціонування у ринковому середовищі.

Використання фінансових ресурсів в складних економічних умовах є недостатньо ефективним на сучасному етапі розвитку економіки, що призводить до втрати підприємством фінансової незалежності та платоспроможності. Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів є основним завданням кожного підприємства. Від того на скільки ефективно використовуються фінансові ресурси залежить фінансовий добробут самого підприємства.

Стійкий фінансовий стан підприємства залежить від ефективності використання його фінансових ресурсів. Для ефективного використання фінансових ресурсів підприємства необхідно вдосконалювати і розвивати наявні, а також розробляти нові методичні підходи, які враховуватимуть економічну ситуацію в Україні. Ефективна діяльність підприємства забезпечується ефективним та оптимальним використанням його фінансових ресурсів.

Ефективне використання фінансових ресурсів – це ефективне використання грошових коштів підприємства. Саме це є основним завданням фінансових менеджерів, які розв'язують проблеми у формі фінансового планування діяльності підприємства. Визначення напрямів використання

фінансових ресурсів, які належать фінансовим менеджерам, стосуються лише активної частини коштів, тобто грошей [46, с. 282].

Однак, ефективне використання фінансових ресурсів це не тільки одержання максимальної вигоди від них, але і правильний їх розподіл, що спонукатиме оптимальне співвідношення ресурсів до отримання максимального результату від їх використання. Фінансовий стан підприємства залежить від ефективності його діяльності. Незадовільний фінансовий стан відобразатиметься на об'ємі випущеної продукції, тобто на сумі фінансових ресурсів. Однак вдале керування ресурсами та ефективне їх використання дасть змогу підприємству покращити його фінансовий стан та закріпити позиції на ринку збуту [48, с. 12].

Велика кількість підприємств, незалежно від форми власності та розміру, виду і сфери діяльності, має виокремити не тільки цілі, але й стратегії своєї діяльності. Так у сучасних умовах можуть досягти успіху лише ті підприємства, які заздалегідь визначили стратегію свого розвитку, зокрема фінансову стратегію [47, с. 116].

Для того щоб визначити напрями використання фінансових ресурсів підприємства з метою зростання його вартості потрібно збільшити грошову вартість виробничих потужностей, а також загальну вартість майна підприємства. Якщо підприємство ставить собі за мету максимізувати вартість підприємства, то фінансові ресурси потрібно направляти у ті сфери, які вплинуть на це позитивно. Фінансові ресурси підприємства разом із матеріальними та трудовими забезпечують підприємство необхідними ресурсами, а саме тому визначення ефективних напрямів використання вимагає обдуманих та чітких управлінських рішень [49, с. 7].

Ефективність використання фінансових ресурсів можна охарактеризувати за допомогою оборотності активів і показниками рентабельності. Тобто, ефективність можна підвищити зменшуючи термін оборотності і підвищуючи рентабельність за рахунок зниження витрат і збільшення прибутку. Співвідношення власних і залучених коштів

підприємства характеризує платоспроможність та фінансову стійкість підприємства. Досягнення максимального розміру прибутку можливе лише за оптимального розподілу усіх ресурсів підприємства, особливо фінансових. Нестача одного із фінансових ресурсів призводить до порушення діяльності підприємства, що призводить до зменшення прибутку.

Теж саме і стосується надлишку фінансового ресурсу, адже надлишок одного з них є нестачею для іншого [30, с. 277]. Також ефективне використання фінансових ресурсів підприємства можна побачити за допомогою зростання вартості та утворенні доданої грошової вартості.

З економічної точки зору, ефективність може змінюватися під впливом таких чинників:

а) удосконалення технології та організації виробництва за допомогою досягнень науково-технічного прогресу;

б) досягнення високого рівня ефективності використання коштів орієнтуючись на інтенсивний шлях розвитку в економіці;

в) удосконалення механізму підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Якість використання ресурсів підприємства залежить від впливу цих чинників. Основним завданням підприємства, яке підвищує ефективність використання своїх ресурсів в сучасних умовах є збільшення прибутковості капіталу і обсягу виручки, збільшення суми прибутку та нарощування показників рентабельності, яке можна досягти такими шляхами:

- 1) збільшити обсяги реалізації продукції;
- 2) позбутися перевитрат по сировині і матеріалах, загальновиробничих витрат, втрат від браку;
- 3) скорочувати позареалізаційні витрати;
- 4) реалізовувати невикористані матеріали та устаткування;
- 5) модернізувати виробництво;
- 6) використання прогресивних форм організації праці;
- 7) скорегувати стратегію і тактику діяльності підприємства [50, с. 259].

Ефективне використання підприємством своїх фінансових ресурсів відображається у підвищенні рівня рентабельності та залежить від дії багатьох факторів. У сучасних умовах на ефективність використання коштів підприємства впливає кризовий стан економіки, що з'являється не залежно від діяльності підприємства. У підприємств існують внутрішні резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, на які воно може впливати. До цих резервів можна віднести: покращення системи розрахунків, контроль за оборотом коштів, під час проведення розрахунків, удосконалення організації продажу [51, с. 113].

У зарубіжній практиці набули великої популярності такі праці зарубіжних економістів щодо ефективності використання фінансових ресурсів підприємства та особливостей застосування цих підходів на практиці:

1. Дюпонівська система інтегрального аналізу ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Дана система розроблена фірмою «Дюпон» (США) і ґрунтується на поділі коефіцієнту рентабельності капіталу на ряд коефіцієнтів, які об'єднані в єдину систему. Пропонується поділ коефіцієнту капіталовіддачі на коефіцієнти рентабельності реалізації продукції і оборотності капіталу.

2. Система SWOT-аналізу. Сутність цього методу полягає у виявленні сильних і слабких сторін підприємства щодо можливостей використання фінансових ресурсів, а також впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на їх використання. SWOT-аналіз проводять графічно. Він виявляє впливу окремих факторів на ефективність використання фінансових ресурсів протягом певного проміжку часу.

3. Об'єктно-орієнтована система аналізу використання фінансових ресурсів підприємства. Ця система була розвинена фірмою «Модернсофт» (США) і ґрунтується на використанні комп'ютерної технології і спеціального пакету прикладних програм. В основу цієї концепції закладені моделі формування рівня рентабельності власного капіталу у вигляді

взаємопов'язаних фінансових блоків, які формують елементи, які утворюють даний показник.

Всі системи, що аналізують ефективність використання фінансових ресурсів мають багато позитивних сторін та набули широкого вжитку у зарубіжній практиці. Але деякі з них вимагають від фахівців самостійно підбирати показників аналізу та програмне забезпечення для здійснення аналіз. Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку нашої країни доцільно використати Дюпонівську методику та систему SWOT-аналізу. Але, на наших підприємствах доцільно буде використати алгоритми цих методик, тобто послідовність їх дій, а систему показників для ефективності використання фінансових ресурсів доцільніше обрати самостійно залежності від особливостей діяльності підприємства [52, с. 64].

На основі проведеного дослідження та виконаних розрахунків, ми пропонуємо застосувати наступні заходи та шляхи підвищення використання фінансових ресурсів на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»:

- 1) впровадження заходів щодо зниження всіх видів витрат;
- 2) проведення грамотної дивідендної політики;
- 3) вивчення механізму впливу фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику;
- 4) проведення заходів щодо модернізації виробництва;
- 5) вибір правильного методу нарахування амортизації;
- 6) ідентифікація цілей підприємства на короткострокову перспективу;
- 7) виявлення фактичного обсягу фінансових ресурсів і надходження фінансових ресурсів у короткостроковому періоді;
- 8) виявлення пріоритетних напрямів використання фінансових ресурсів у сучасних умовах;
- 9) оцінка нераціональних варіантів розподілу фінансових ресурсів;
- 10) обрання оптимальних варіантів використання коштів з виявлених критеріїв;

11) внесення певних корективів у вибрані варіанти використання фінансових, що полягає у маневреності цього варіанту залежно від зміни зовнішніх і внутрішніх умов.

Таким чином, слід зазначити, що ефективність використання фінансових ресурсів впливає на фінансову стійкість підприємства, його ліквідність, платоспроможність, ділову активність і рентабельність. Тому ефективне управління фінансовими ресурсами є фундаментом для фінансової стабільності підприємства і його подальшого розвитку у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

Підприємство має побудувати структуру джерел фінансування спираючись на цілі та критерії оптимізації. Цих цілей може бути декілька. Комплекс цих цілей буде визначатися комплексом використовуваних фінансових ресурсів підприємства. Такими цілями можуть бути: *зростання доходу власників підприємства від їх участі у капіталі*, забезпечення контролю підприємства та інші цілі. Виходячи із цих цілей керівництво підприємства зацікавлене у залученні якнайбільших обсягів фінансових ресурсів. Залучення цих ресурсів забезпечить максимальний розвиток підприємства та збереже певний рівень прибутковості. Для розширення діяльності підприємству потрібно *збільшити суму власного капіталу*. Зростання його суми призведе до скорочення суми залучених коштів, підвищить його кредитоспроможність та фінансову незалежність.

Важливим фактором, що впливає на формування фінансових ресурсів у сучасних умовах є податкова система. Функціонування податкової системи, визначається взаємною узгодженістю складових податкового механізму. При цьому одним з напрямів для вирішення завдання формування ресурсів підприємства в сучасних умовах є розроблення та побудова принципів системи податкових ставок.

Основними проблемами, які впливають на процес формування джерел фінансових ресурсів є:

- а) низький рівень інвестиційної привабливості підприємства;
- б) низький рівень фінансової прозорості для інвесторів та кредиторів;
- в) низький рівень підготовки менеджерів;
- г) відсутність цілісної системи фінансового управління підприємством.

Для удосконалення оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства можна запропонувати такі шляхи:

- 1) підвищення кваліфікації працівників, які відповідають за управління фінансами підприємств;

- 2) розроблення якісно нових підходів до організації роботи у сфері фінансування підприємства;
- 3) формування інформаційного забезпечення необхідного підприємству;
- 4) вибір ефективних джерел залучення фінансових ресурсів за допомогою проведення розрахунків вартості залучення ресурсів з кожного з джерел;
- 5) забезпечення підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів для його потреб;
- 6) покращити структури фінансових ресурсів;
- 7) забезпечення контролю за станом фінансових ресурсів за допомогою якого можна буд оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства. При дотриманні цих рекомендацій, за невеликий проміжок часу підприємство зможе оптимізувати джерела формування фінансових ресурсів та підвищити його фінансову стійкість і зберегти позиції на ринку.

Механізмом оцінки ефективності формування фінансових ресурсів є механізм розрахунків ефекту фінансового важеля ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

У 2015 році ефект фінансового важеля має від'ємне значення (-13,1%), тобто економічна рентабельність нижче за середню відсоткову ставку процента. В цьому періоді залучення позикових коштів є неефективним для ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

У 2016 році ситуація дещо покращилась. Ефект фінансового важеля дорівнює 4,2%, тобто від залучення позикових коштів підприємство отримало додатковий позитивний ефект.

Аналогічна ситуація спостерігається і в 2017 році, однак рівень ефекту складає 3,7%. У 2018 році ситуація покращилась і ефект фінансового важеля складає 6,1%.

У 2018 році залежність підприємства від позикових коштів є найвищою. Очікуваного ефекту від залучення позикових коштів підприємство не отримує, прибуток, що формує підприємство має низький рівень та не покриває в

достатньому обсязі фінансові витрати, тобто економічна рентабельність не суттєво перевищує середню розрахункову ставку відсотка. Така ситуація потребує додаткових управлінських рішень стосовно управління кредиторською заборгованістю.

Для забезпечення стабільного розвитку економіки України потрібно вирішити низку важливих проблем, основною з яких є підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, що спричинене зміною їх правил функціонування у ринковому середовищі.

На основі проведеного дослідження та виконаних розрахунків, ми пропонуємо застосувати наступні заходи та шляхи підвищення використання фінансових ресурсів на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»:

- 1) впровадження заходів щодо зниження всіх видів витрат;
- 2) проведення грамотної дивідендної політики;
- 3) вивчення механізму впливу фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику;
- 4) проведення заходів щодо модернізації виробництва;
- 5) вибір правильного методу нарахування амортизації;
- 6) ідентифікація цілей підприємства на короткострокову перспективу;
- 7) виявлення фактичного обсягу фінансових ресурсів і надходження фінансових ресурсів у короткостроковому періоді;
- 8) виявлення пріоритетних напрямів використання фінансових ресурсів у сучасних умовах;
- 9) оцінка нераціональних варіантів розподілу фінансових ресурсів;
- 10) обрання оптимальних варіантів використання коштів з виявлених критеріїв;
- 11) внесення певних корективів у вибрані варіанти використання фінансових ресурсів, що полягає у маневреності цього варіанту залежно від зміни зовнішніх і внутрішніх умов.

Таким чином, слід зазначити, що ефективність використання фінансових ресурсів впливає на фінансову стійкість підприємства, його ліквідність,

платоспроможність, ділову активність і рентабельність. Тому ефективне управління фінансовими ресурсами є фундаментом для фінансової стабільності підприємства і його подальшого розвитку у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлюється діяльністю підприємств та умов їх функціонування. Підприємствам для того, щоб зберегти свої позиції на ринку, необхідно правильно визначати свою стратегію і тактику поведінки та систематично проводити управління діяльністю підприємства з метою підвищення ефективності функціонування та отримання прибутку.

Формування та використанням фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі. Ефективно розміщені фінансові ресурси підприємства є передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності в цілому. Ефективні форми управління фінансовими ресурсами дозволяють підприємству отримувати додатковий прибуток.

Використання фінансових ресурсів може здійснюватися підприємством *за такими напрямками:*

- платежі організаціям фінансово-банківської системи, обумовлені виконанням фінансових зобов'язань (податкові платежі до бюджету, страхові платежі, виплата відсотків за користування банківськими кредитами, погашення раніше отриманих позик тощо);
- реінвестування пов'язане з розширенням та технічним оновленням виробництва, переходом на нові прогресивні технології, використання «ноу-хау»;
- інвестування фінансових ресурсів у цінні папери інших суб'єктів господарювання: акції, облігації, які є об'єктом купівлі – продажу на ринку;
- використання фінансових ресурсів на забезпечення потреб соціального характеру;

- поточні витрати на виробництво і реалізацію (робот, послуг);
- інвестування коштів у поповнення оборотних активів і поширення асортименту продукції, що виробляється;
- інвестування коштів у науково – дослідні і дослідно – конструкторські розробки і придбання нематеріальних активів;
- створення резервів тощо.

Запоріжжя по праву вважається промисловим та металургійним серцем України, де розташовані понад 290 промислових підприємств. У місті зосереджений металургійний комплекс державного значення. Саме тут щороку виплавляється більше третини всієї української сталі і прокату чорних металів, понад 20% українського чавуну, близько 10% металоконструкцій та коксу.

Бюджети міста та країни в значній мірі наповнюються завдяки роботі металургійного комплексу. Запоріжжя – це один з небагатьох обласних центрів з позитивним сальдо зовнішньої торгівлі, що, у свою чергу, збільшує валютні резерви регіону та держави. У структурі реалізованої промислової продукції в Запоріжжі металургія становить 54%; машинобудування – 15%; харчова промисловість – 9%; енергетика – 8%.

В Україні металургія, з одного боку, залишається одним з основних видів промислової діяльності, забезпечуючи до 16% загального обсягу реалізованої промислової продукції, п'яту частину товарного експорту й більше 10 млрд дол. експортної виручки, понад 200 тис. робочих місць і приблизно 10% у загальній середньообліковій кількості штатних працівників у промисловості, що робить її стратегічно важливою для майбутнього розвитку вітчизняної економіки. З іншого боку, галузь відрізняється низьким рівнем екологічності виробництва – близько третини викидів шкідливих речовин в атмосферу загалом по економіці припадає на металургію, характеризується отриманням від'ємної або зовсім невисокої рентабельності операційної діяльності підприємств, низькими темпами зростання прямих іноземних інвестицій і слабкою інноваційною активністю. Це підштовхує

металургійну промисловість до рішучих змін і гостро ставить перед нею завдання підвищення ефективності виробництва. Однією з основних тенденцій у розвитку вітчизняної металургії останніх років було постійне зниження обсягів виробництва металопродукції.

В умовах стагнації на світовому металоринку, значного обсягу профіциту металу в Україні, загальної негативної динаміки галузевої діяльності і відставання за ефективністю виробництва від зарубіжних аналогів подальший розвиток вітчизняної металургійної промисловості має базуватися на таких «чотирьох китах»:

– *пріоритетному розвитку внутрішнього ринку металопродукції*, що забезпечить стабільніший збут виробленої продукції і зменшить залежність від коливань світової кон'юнктури;

– *інтенсифікації проведення і впровадження інноваційних розробок зі створення принципово нових техніко-технологічних металургійних рішень*, що забезпечить внутрішній попит на власні науково-технічні й інноваційні розробки, сприятиме зниженню собівартості продукції за рахунок зменшення ресурсо- та енергоємності на всіх етапах виробництва, підвищенню екологічності виробничого процесу, удосконаленню сортаменту металопродукції, яка випускається;

– *підготовці фахівців нового покоління*, що відрізнятимуться вищим рівнем цифрової культури, будуть здатні до глибокого поєднання і всебічного застосування сучасних діджитал-технологій у реальному виробництві і будуть готові до безперервного навчання;

державно-приватному партнерстві, що допоможе у визначенні стратегічних рамкових цілей і завдань розвитку галузі, поліпшенні інституційних умов взаємодії виробництва з наукою й інвесторами, вирішенні проблеми обсягів і пріоритетних напрямів фінансування й державної підтримки науково-технологічних та соціально-економічних змін у процесі становлення металургії майбутнього.

ПАТ МК «Запоріжсталь» – підприємство з повним металургійним циклом, яке займає лідируючі місця по виробництву сталі в Україні, обсягам експорту, постачанням валюти, а також податковим відрахуванням. Діяльність підприємства пов'язана з виробництвом та збутом агломерату, чавуну, сталі та феросплавів, чорних та кольорових металів, металоконструкції, холодного та гарячого листового прокату з вуглецевих та нержавіючих сталей, гнутих профілей, труб, фітингів для труб зі сталі, жерсті, кисню, азоту, інертних газів, іншої виробничої металургійної продукції.

Основними споживачами продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є вітчизняні та закордонні виробники зварних труб, підприємства автомобільного, сільськогосподарського, транспортного машинобудування, виробники побутової техніки.

Фінансові результати діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» значною мірою залежать від світових цін та попиту на сталь і металургійні вироби, залізну руду та вугілля. На ціни металургійних виробів впливає безліч факторів, включаючи глобальні економічні умови, попит, світові виробничі потужності, коефіцієнт використання потужностей, витрати на сировину, обмінні курси валют та вдосконалення процесів виготовлення сталі.

Динаміка основних фінансових результатів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» виконаний на підставі даних фінансової звітності і показує, що темп росту собівартості реалізованої продукції у 2016 – 2017 рр. складає 161,65% та випереджує темп росту чистого доходу від реалізації продукції (140,98%), що свідчить про неефективну політику управління витратами, що відносяться до собівартості. Це також свідчить про зниження обсягу власних фінансових ресурсів підприємства. У цьому ж періоді темп росту валового прибутку, операційного прибутку та чистого прибутку менше 100%, тобто абсолютні показники прибутку знижуються, а прибуток є головним фінансовим ресурсом розвитку підприємства.

У 2018 р. у порівнянні з 2017 р. темп росту собівартості складає 128,99%, він перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції (126,54%),

але не суттєво, що позитивно позначилось на темпі росту валового прибутку (він склав 92,6%), але темп росту операційного прибутку та чистого прибутку значно нижче за показники попереднього періоду.

Таким чином, за період 2016 – 2018 рр. при рості чистого доходу від реалізації продукції спостерігається зниження всіх показників прибутку: валового, операційного та чистого. Зауважимо, що саме чистий прибуток є джерелом інвестиційного та інноваційного розвитку підприємства, тому в аналізованому періоді ми спостерігаємо зниження фінансових можливостей підприємства для розвитку, що спричинено зниженням обсягів власних фінансових ресурсів.

Джерела формування капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» на початок 2016 року складають 30 093 898 тис.грн., а в кінці року 40 482 468 тис.грн., при цьому власний капітал становить 52%, а на кінець року 49,9%, тобто капітал підприємства сформований практично у відношенні 50/50 власний до позикового капіталу. Це свідчить про нормальну фінансову стійкість підприємства. Важливою структурною складовою власного капіталу є нерозподілений прибуток. У підприємства впродовж 2016 року нерозподілений прибуток зростає з 4772435 тис.грн. на 01.01.2016 р. до 10392611 тис.грн. на 31.12.2016 р., тобто накопичення чистого прибутку становить 5620176 тис.грн. Така динаміка нерозподіленого прибутку свідчить, що підприємство підвищило рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом. Резервний капітал на протязі всього 2016 року становить 506 200 тис.грн. та не змінюється, тобто це є ознакою фінансової стабільності підприємства, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості.

Підприємство має довгостроковий банківський кредит, який на початок року складає 741223 тис.грн., а на кінець року 797778 тис.грн., впродовж 2016 року додаткового залучення довгострокових позикових коштів не відбувалось. Зміна залишку заборгованості – перехідна сума, що свідчить про рух коштів за цією заборгованістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави: монографія / К. В. Павлюк. – К.: “НІОС”, 2007. – 24 с.
2. Буряковский В. В. Финансы предприятий : Учебное пособие / В. В. Буряковский, В. Я. Кармазин, С. В. Каламбет; под ред. В. В. Буряковского . – Дніпропетровськ: Пороги, 2003. – 246 с.
3. Зятковський І. В. Фінанси підприємств / І. В. Зятковський. – 2-ге вид. – К. : Кондор, 2003. – 364 с.
4. Лігоненко Л. О. Фінанси підприємств: підручник / Л. О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2006. – 491 с.
5. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств / А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.
6. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монограф. / В. Опарін. – К. : КНЕУ, 2005.– 240 с.
7. Білоліпецкий В. Фінансові ресурси та їх перетворені форми / В. Білоліпецкий, І. Мерзляков // Аудитор. – 2004. – №5. – С.51–55.
8. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС. – 2001. – 416 с.
9. Лапа А. Є. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація / А. Є. Лапа // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, № 4/2013. – С. 289 – 297.
10. Кропівцова Н. І. Особливості формування фінансових ресурсів підприємства / Н. І. Кропівцова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг. – 2011. – Вип. 1. – С. 261 – 268.
11. Курінна О. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства / О. В. Курінна // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 140 - 148.

12. Єфремова Н. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства: їх склад та оптимізація структури / Н. Єфремова // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – № 3. – С. 53 – 61.
13. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства / І. А. Козачок // Гуманітарний вісник ЗДА. – 2011. – № 47. С. 227 – 283.
14. Лукіна Ю. В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства / Ю. В. Лукіна // Фінанси України. – 2013. – № 3. – С. 113 – 118.
15. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 5–6. – С. 39–43.
16. Савчук В. П. Стратегии и технологии управления финансами предприятия / В. П. Савчук // Финансовая консультация. – 2013. – № 22. – С. 4–9.
17. Економічний огляд металургійної галузі України. URL: <https://rating.zone/ekonomichnyj-ohliad-metalurhijnoi-haluzi-ukrainy/> (дата звернення 02.12.2022).
18. Офіційний сайт ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». URL: <http://www.zaporizhstal.com/> (дата звернення 20.10.2022).
19. ПАТ «Запоріжсталь». URL: <https://gmk.center/ua/manufacturer/zaporizhstal/> (дата звернення 20.10.2022).
20. Річна звітність емітента ПАТ «Запоріжсталь». URL: <https://stockmarket.gov.ua/cabinet/xml/show/32820> (дата звернення 20.10.2022).
21. Річна звітність ПАТ «Запоріжсталь». URL: https://smida.gov.ua/db/feed/showform/bus_text/32820 (дата звернення 20.10.2022).

22. Публічне акціонерне товариство «Запоріжсталь». URL: <http://rada.com.ua/ukr/catalog/8161/> (дата звернення 20.10.2022).
23. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: навчальний посібник. – Київ: Знання, 2004. – 348 с.
24. Вінц, Ю. О. Удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства / Ю. О. Вінц // Держава і регіони. – 2007. – №6. – С. 325-328.
25. Воробйов, Ю. М. Управління ресурсами підприємства: навч. посіб. / Ю. М. Воробйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 288 с.
26. Гринюк, Н. А. Критерії оптимальності управління структурою фінансових ресурсів торговельного підприємства / Н. А. Гринюк // Економіка і підприємництво: стан та перспективи. – 2003. – №7. – С. 204-213.
27. Кравцова А. М. Оцінка ефективності процесу використання фінансових ресурсів підприємства / А. М. Кравцова // Економіка Криму. – 2006. – №16. – С. 47-50.
28. Чупіс, А. В. Фінансове становище підприємства (оцінка, аналіз, планування): науково-методичне видання / А. В. Чупіс. – Суми: Видавництво «Університетська книга», 1999. – 332 с.
29. Чупіс, А. В. Ефективність використання фінансових ресурсів підприємства / А. В. Чупіс, С. М. Закоморний. – Суми: Козацький вал, 1997. – 28 с.
30. Чупіс, А. В. Оцінка, аналіз, планування фінансового середовища підприємства / А. В. Чупіса. – Суми: Довкілля, 2005. – 368 с.
31. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент / І. О. Бланк. – К. : Ельга, 2008. – 722 с.
32. Качмарик Я. Д. Ефективність формування фінансових ресурсів підприємств / Я. Д. Качмарик, Р. І. Хуткий // Фінанси України – 2008. – № 10. –с. 138 – 144.

33. Юринець В. Є. Теоретико-ігрова оцінка тенденцій соціально-економічного розвитку держави / В. Є. Юринець // Вісник Львівського університету. Серія: Економіка. – 2005. – Вип. 34. – С. 41–47.
34. Бойко Є. М. Сучасний стан та проблеми процесу формування фінансових ресурсів підприємства в Україні / Є. М. Бойко // Молодий вчений. – 2016. – № 5. – С. 15-16.
35. Мельник. О. Особливості функціонування фінансових ресурсів в системі управління підприємством / О. Мельник // Галицький економічний вісник. — 2012. — № 3(36). — С.108 – 116.
36. Пройда – Носик Н. Н. Фінансові ресурси підприємства / Н. Н. Пройда - Носик, С. С. Грабарчук // Фінанси України – 2003. – №1. – С. 96 – 103.
37. Коробко М. В. Оптимізація структури капіталу / М. В. Коробко // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2003. – № 1 (Ч. 2). – С. 110–115.
38. Петренко Ю. В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств / Ю. В. Петренко // Фінанси України – 2009. – № 6. – С. 91 – 95.
39. Бойко Є. М. Сучасний стан та проблеми процесу формування фінансових ресурсів підприємства в Україні / Є. М. Бойко // Молодий вчений. – 2016. – № 5. – С. 15-16.
40. Савчук. В. П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент / В. П. Савчук. – К. : Изд. дом «Максимум», 2005. – 884 с.
41. Бадаковський В. Ю. Проблеми залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами / В. Ю. Бадаковський // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 106–112.
42. Грищенко Т. В. Роль інфраструктури ринку цінних паперів у формуванні його фінансових ресурсів / Т. В. Грищенко, І. С. Івахненко // Економіка та держава. – 2010. – № 7. – С. 17 – 20.
43. Андрущак Є. Управління фінансовими ресурсами у процесі реструктуризації підприємств / Є. Андрущак // Фінанси України. – 2002. – № 7. – С. 30–38.

44. Виговська В. В. Вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами малих підприємств / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 8. – С. 35 – 40.
45. Слюсаренко К. В. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств України в сучасних умовах господарювання / К. В. Слюсаренко, С. А. Британ // Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20). – С. 84 -91.
46. Іванілов О. С. Економіка підприємства / О. С. Іванілов. - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
47. Лукіна Ю. В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства / Ю. В. Лукіна // Фінанси України. – 2013. – № 3. – С. 113 - 118.
48. Зятковський І. В. Фінанси підприємств / І. В. Зятковський. – 2-ге вид. – К. : Кондор, 2003. – 364 с.
49. Заїка І. П. Управління фінансовими ресурсами підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / І. П. Заїка //. – Київ, – 2011. – 22 с.
50. Литнев О. М. Фінансові ресурси підприємства / О. М. Литнев. - М.: 2006. – 366 с.
51. Стецюк П. А. Формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / А. П. Стецюк // Економіка АПК. – 2005 – №11. – С. 111 - 116.
52. Гнип Н. О. Моделі формування фінансового потенціалу в рамках стратегії зростання підприємства / Н. О. Гнип // Держава та регіони. – 2010. – №2. – С.63 – 66.